

DR. JOS. KACHNÍK.

Nekřesťanská ethika Spencerova a křesťanská ethika Tomáše ze Štítného a J. A. Komenského ve výchově.

Dokončení.

VI. Prostředky vychovávací.

Dle účelu, jaký se výchově stanoví, řídí se prostředky vychovávací. Dle Spencera jest úkolem výchovy, „aby nás připravovala do života dokonalého a aby nám ukázala, jak užiti těch pramenů štěstí, jež příroda poskytuje, a jak užiti všech svých schopností na největší prospěch i svůj i jiných.“ (Vychování rozumové, mravné a tělesné, str. 6.). „Dokonalým životem“ rozumí Spencer život, jenž dle evolučních zákonů a dle zákonů života ústrojného k poměrům společenským zvláště jsa přizpůsoben, k sebezachování a ku štěstí vede, jež tkví jak v rozkoši hmotné tak i v radostnosti vůbec. (Dané pravdy mravoučné, str. 224, 28, 37, 154, 32.). Prameny štěstí odhaluje věda; ku přizpůsobování se poměrům společenským dohánějí chovance přirozené následky skutků zlých a dobrých, vlastní zkušenosti poznané. Toť kouzelné dva vychovatelské léky Spencerovy, jimiž hodlá společnost obroditi.

1. Nikdo snad dosud nevelebil tolik důležitosti vědy pro výchovu jako Spencer. Onať jest mu vším. „Mathematik, jazykozpytec, přírodozpytec nebo filozof vykládají způsob, jakým jejich věda blahodárně působí na skutky lidské, chrání zla, nebo zajišťuje dobro, vede ku štěstí.“ (Vychování rozumové, mravné a tělesné, str. 5.). Není lepšího prostředku kázně rozumové a mravní nad vědu! „Věda jest nejen nejlepším prostředkem kázně rozumové, ale ona také nejlépe slouží za kázeň mravní“ (l. c. str. 34.). Ne však každá věda. Jen věda Spencerova, již třídí na fyziologii, matematiku, mechaniku, fysiku, chemii, geologii, biologii, sociologii (l. c. str. 12—33). Učiti se řečem jest přímo záhubno. „Učení se řečem směřuje, vůbec-li k čemu, dále i k tomu, aby se rozmnožila nyní již nesmírná úcta k autoritě. Ten či onen jest význam těchto slov, praví učitel nebo slovník. To či ono pravidlo platí v tomto případě, praví mluvnice. Dítě přijímá výroky tyto za nepopíratelné. Jeho duch stojí v neustálé poddanosti učení dogmatickému. A matným výsledkem

jest snaha přijímatí beze zkoušky vše, cokoli se tvrdí. Úplně jinaká a opačná jest povaha duševní vychovaná pěstováním vědy. Věda stále se odvolává k rozumu jednotlivcovu Z čehož pak ze všeho vyplývá neodvislost, která je nejvzácnější podstatou charakteru“ (l. c.). Ano, ano! vše, co posiluje autoritu, nehodí se do evoluční nauky Spencerovy! Proto pryč s tím! Pryč s učením řečem jen proto, že tu žák učitelí věřiti musí! Autorita zdržuje rozvoj! Proto pryč se v šelickou autoritou jak z ethiky tak i z výchovy, aby se neomezovala „neodvislost“ chovancova! Pryč zvláště z ethiky s autoritou Boží! Spenser posmívá se křesťanským etikům, „kteří dokazují, že by bez víry v Boha nebylo mravního vodítka, a kteříž z toho odvozují, že pravdy mravoučné nemají jiného původu, než vůli božkou, která není-li zjevena ve svatých knihách, zjevena býti musí ve svědomí.“ (Dané pravdy mravoučné, str. 50.). Pryč s neomylnou autoritou víry ze školy a z výchovy, volá Spenser! „Dokud lidé své vyznání víry a výklad jeho přijímali od autority neomylné, která nižádných cizích výkladů nepřipouštěla, dotud (prý) se dělo vyučování dítek ovšem jen způsobem dogmatickým. Dokud bylo v církvi zásadou: „Věř a neptej se!“, dotud přirozeně platila (prý) táže zásada i ve školách. Nyní však, kdy protestantismus lidem dospělým získal právo samostatného úsudku, a zvykem učinil odvolati se k rozumu, podobná stala se změna i ve vyučování“ (Vychování rozumové, mravné a tělesné, str. 37.).

Toto potírání autority božské a církevní ve výchově a vynášení vědy oproti víře, bylo na příčině, že pan J. Ulehla Spencerovo „Vychování rozumové, mravné a tělesné“ do češtiny přeložil a v předmluvě takto učitelstvu českému doporučil: „Spis Spencerův zajisté považovati dlužno za spis revoluční, a myšlenky v něm obsažené namířeny jsou hlavně proti škole německé, kteráž dítkem jest středověkého dogmatismu a novověké metafysiky německé Kéž by učitelé čeští přidati se chtěli k tomuto praporu novému a opustiti chtěli prapor paedagogiky německé, aby vlasti naše čím spíš osvobozeny byly od přezáhbného účinku školy německé na všecek život náš duševní i hmotný“ (Předmluva překladatelova, str. 1—2.). Těmito slovy prohlásil se nynější předseda ústřední jednoty učitelstva pokrokového na Moravě stoupencem nekřesťanské paedagogiky Spencerovy a propagátorem jeho idejí vývojných ve výchově praktické. Heslo: „opustiti prapor paedagogiky německé a osvoboditi vlasti naše od přezáhbného účinku školy německé“ jest jen udicí na lapání v učitelstvu duchů neprozíravých; jinak by nejseriosnější časopis učitelský „Učitel“, jenž v ročníku 1904 tolik místa Spenceru věnoval, kde jaký článek paedagogický z němčiny nepřekládal a českému učitelstvu pokrokovému nepodával. Ne, nejedná se o paedagogiku německou, ale jedná se o paedagogiku křesťanskou! Boj proti „středověkému dogmatismu“: to jest to hlavní, co se pokrokovým vychovatelům na Spenceru líbí. V časopisech denních i v řečích svých tímto heslem Spencerovským stále a stále se ohánějí a neuvažují, jakou ignoranci křesťanských zásad ethických a vychovatelských tu Spenser osvědčil a jak nerozvázně papouškují po anglickém filosofu, co naprosto odporuje zásadám nejlepšího syna národa českého ve středověku Tomáše ze Štítného a největšího českého vychovatele J. A. Komenského.

Kdy, tážeme se, bylo církvi zásadou: „Věř a neptej se?“ V prvních dobách křesťanství? Zde tlumočí nauku církve velikán sv. Augustin ve čtvrtém století, a ten dí: „Chceme to, co věříme, také věděti a tomu rozuměti.“ (De lib. arb. II., 2., srovn. pisatelovy „Dějiny flo-

sofie," Praha 1904, str. 104.). Ve středověku? Zde representuje křesťanský názor filosof sv. Tomáš Akvinský, jehož heslem bylo: „Credo, ut intelligam,“ věřím, abych porozuměl; věrou ku vědě (Sum. thcol. 2. 2. q. 2. a. 10., Dějiny filosofie, I. c. str. 141.). Kde jest tu potucha o nevážnosti ku vědě, kde jen stín nějaké nesamostatnosti ve vědeckém pojmání a osvojování? Či vadí zde víra? Ale co začal by si učitel, cò vychovatel, kdyby mu žák a chovanec nevěřil? Může-liž žák vše vlastním rozumem nedospělým pochopiti? Či má učitel jako vědátor „stále odvolávati se k rozumu jednotlivcovu, aby z toho vyplynula neodvislost charakteru?“ Co dí přece K o m e n s k ý? „Zle se tedy děje, když se mládeži hned z počátku otázky a hádky, a tak pochybování o tom, čemu se učiti mají, přednášejí. Nebo to což jest, než strůmek v nově vsazený a v kořenění potřebující viklati? Pravdivě zajisté Hugo napsal: „Nikdo k důvodu pravdy nevnikne, kdo s pochybováním vyučovati se začne“ (Didaktika, str. 82.). Nemusí-liž i dospělý mnoho přijímati na víru jiných? Kdo poznal a pochopil kdy všechny taje přírody? Nepřijal-liž i Spencer vývojnou theorii dosud nezdůvodněnou — od Darwina? Nesleduje-liž sám „dogmatismus“, když tvrdí, že z „vědění věda má cenu největší“ (Vychování rozumové, mravné a tělesné, str. 36.) a „že nejlépe slouží za kázeň mravní“ (I. c. str. 33.) a že „jeho ethika vývojná jest nyní nutna, když mravní příkazy váhu ztrácejí“ (Dané pravdy mravoučné, předml. str. 2.)? Než tak tomu bývá; vědátory, kteří autoritu Boží a Bohem ustanovenou zlehčují, svou vlastní autoritu a své mínění za jediné správné vyhlásují. Dle Spencera jest „vychování dítek mravné dosud žalostno a špatno“ (I. c. str. 73.) a to prý proto, že rodičové „z úcty k dogmatům, jež se hodí jediné pro ona století, která je vyslovila“ (I. c. str. 81.), špatně děti své vedou. Věda vše to teprve na pravou uvede míru a to věda jím hlásaná, věda, jež z reformuje dosavadní náboženství. „Nelze pochybovati“ — dí Spencer —, „že těm pověřám, jež se udržují pod jménem náboženství, věda jest nepřítelem, avšak nikoli pravému náboženství, jež se těmito pověrami pouze hubí . . . Nikoli věda, nýbrž zanedbávání vědy jest beznáboženské. Věnovati se vědě jest tichá bohoslužba, tiché poznávání toho, jakou cenu mají věci studované a jakou hodnotu proto má i jich příčina . . . Věda jest nábožná také proto, že dává vznikati hluboké úctě a bezvýminečné důvěře v onu jednostejnost přírodního dění, kterouž zjevují všechny věci a hlásají. Nahromaděnými zkušenostmi svými nabývá muž vědy úplné víry v nezměnitelné poměry výjevů, v neměnicí se vztah příčiny k následku, v nutnost dobrých nebo zlých výsledků . . . On vidí, že zákony, jimž nám jest se podrobovati, jsou neúprosní i blahodárny. On vidí, že tam, kde trvá shoda s nimi, průběh věci směřuje vždy ku větší dokonalosti a ku štěstí vyššímu. To nutí jej stále se spoléhati na zákony tyto a on hněvá se, když se jich nešetří. A takto uznává věčnou zákonnitost věcí, i potřebu poslouchati jí, dokazuje v sobě, že jest opravdově nábožným . . . Věda neubezpečuje a neučí nás dogmaticky, že nemožno pochopiti poslední příčinu všehomíra, ale vede nás k tomu, abychom sami jasně tuto nemožnost poznali, přivádějíc nás v každém směru ku hranicím, přes něž překročiti nám možná není . . . Proti tradicím a autoritám lidským vede si snad i pyšně, ale před neproniknutelným závojem, jimž absolutně zahaluje, jest věda pokorná, opravdová to pýcha i opravdová pokora. Jen upřímný muž vědy . . . jen ryzí muž vědy, pravíme, může poznati, kterak mocnost nejvyšší, která se nám zjevuje přírodou, životem a myšlenkou, úplně přesahuje nejen lidské poznání, ale i lidskou schopnost. Soudíme tedy, že

věda nejlépe cvičí síly naše, i nejlépe spravuje život náš . . . Přesvědčení o nezměnitelnosti zákonů děkujeme, že jsme se vybavili z pověr nejhoupějších. Bez vědy byli bychom stále modloslužebnými fetisty, obětovali bychom hekatomby, a smířovali se s bohy ďábelskými. A přece proti této vědě, která nám dala za nízký o věcech názor jisté poznání o velikoleposti všeho stvoření, píše se v našich spisech theologických a zamračeně se na ni požívá z našich pulpitův . . . Vědě ukládá se všechna práce, její dovedností, rozvahou a oddaností dobyto všeho pohodlí a všech příjemností; ale ona ustavičně obsluhujíc ostatní postrkována je v pozadí, aby její sestry hrdé mohly vystrkovati svou veteš světu na podiv (rozuměj: staré zděděné náboženství) . . . Brzy se ale děj rozuzlí a sestry svá místa zamění; hrdé sestry upadnou v zasloužené opovržení, ale věda jsouc uznána za nejvzácnější a nejkrásnější, panovati bude nade všemi“ (l. c. str. 34—37.).

Toť chvalozpěv Spencerův na vědu jakožto prostředek vychovávající dle vlastních slov jeho krátce načrtnutý! Jsme daleci toho, abychom neuznávali veliké důležitosti vědy. Její rozmach otevřel rozumu obzory dosud neznámé, povznesl ducha lidského, zpřijemnil život. Zda ale také věda sama o sobě bez náboženství a víry mravy zušlechtila? Mravnost tkví ve vůli. Byli učenci, jimž byla věda nade vše, byla od nich v pravdě uznána dle Spencera „za nejvzácnější a nejkrásnější“ a přece byli pyšní, lakomí, nevraživí, mravně pokleslí. Věda sama o sobě vychovala u mnohých chovanců domýšlivost, jež se stupňovala ve zpupnost, bezohledné kritisování a v opovrhování vší autoritou. Spencer sám doznává, že následkem hnutí protestantského rozmnožil se počet sekt a nahromadily se a rozstříštily ve vědě vychovatelské metody a že rovněž upadla autorita jak papežská, tak i filosofická a učitelská (Vychování rozumové, mravné a tělesné, str. 39.). Bylo to na zušlechtění mravů? Dějiny učí opaku. Nikdy nebyla nevázanost, sveřepest a pokleslost mravní tak veliká, jako když Luther podrobil slovo Boží svobodnému úsudku lidského rozumu. Dodnes není lépe. Národové kulturní nemilosrdně vraždí a podmaňují si prostředky, jež jim věda ukázala, národy slabší, aby ze ziskuchtivosti zmocnili se pokladů přírodních, o nichž je věda poučila. Nikoli! věda sama o sobě nemůže „nejlépe sloužiti za kázeň mravní“ (l. c. str. 33.) aniž může „nejlépe spravovati život náš“ (l. c. str. 36.). Věda odhaluje a ukazuje zdroje požitků, ale nedovede zkrotiti smyslnosti, jež se bezohledně a sobecky za nimi shání a bez míry jich užívati chce. To jen vůle ovládaná vůlí vyšší, vůlí Boží, dovede. Ale vůle tato musí býti známa, jinak by nemohla býti pravidlem jednání pro vůli stvořenou. Musejí býti vysloveny i tresty, které stihnou svobodnou vůli stvořenou, kdyby se požívajíc svobody své vůli Boží nepodvolila. Spencer učí, že o mocnosti nejvyšší, tedy ani o její vůli, ničeho nevíme, ba ani schopnosti nemáme, abychom o ní něco zvěděli. Je-li život posmrtný a jaký jest, od mocnosti nejvyšší dle Spencera zvěděti nemůžeme, a věda také nás o tom nepoučuje. To ale prý víme, „že posledním a hlavním pravidlem, podle něhož všichni lidé činnost nějakou posuzují, jest, plodí-li činnost ta štěstí či bídu“ (l. c. str. 78.). Nuže tedy, nevíme-li ničeho o vůli Boží a o jeho mravních zásadách, užívejme „všeho pohodlí a všech příjemností, jichž nám věda dobyla“ a vychovávejme děti, „aby se uchopily bráti se svou cestou světem nynějším“ (l. c. str. 76.). Není to věda bezbožská? Než nikoli! „muž vědy nabývá úplné víry v nezměnitelné poměry výjevů, onť přesvědčení o nezměnitelnosti

z á k o n ů děkuje, že se vybavil z pověr nejhoupějších“ (l. c.). Stále jen řeč o r o z v o j i, o přizpůsobování se poměrům, jež stále se mění k lepšímu, a tu najednou muž vědy věří v nezměnitelné zákony a to dle téhož Spencera, jenž před tím velebí „vzrůst svobody politické, že povede k pokroku ve výchování, kteréž žákovi dopřává větší volnosti oproti oné době, „kdy lidé své vyznání víry a výklad jeho přijímali od autority nesmyslné a kdy v církvi bylo prý zásadou: „Věř a neptej se!“ (l. c. str. 37, 38.). Jaký tu rozpor! Jaká přetvářka! Boha (absolutno) nepoznáváme, ale nezměnitelné (absolutní) zákony přírodní učí nás poznávati věda; což jest to jiného, než: z á k o n y p ř í r o d n í b u d ě t e ž c h o v a n c i b o h e m ! A není-liž to heslem moderních vychovatelů pokrokových?

Jak o zásadách pronesených soudí paedagogika křesťanská? Jak J. A. Komenský? Dle Dra. Jos. Durdíka „jest u Komenského B ů h s m y s l v ý v o j e, v z d ě l a n o s t i, z d o k o n a l o v á n í p o k r o k u a v l a s t n í l i d s k o s t i. Co lidské jest, má svůj vzor v božském, a touto pravdou podmíněno a vysvětleno jest všechno vyšší snažení, všechna důstojnost a hodnota bytosti lidské. K nejvyššímu cíli může se však člověk vznésti jen znenáhla, jen po stupních, k čemuž mu dopomáhá výchování. Člověk má se stávatí Bohu podobným čili o b r a z e m b o ž í m : to jest nejhlavnější tajemství paedagogiky Komenského. Princip její vztahuje se ne přímo k v e z d e j š í m ú č e l ů m č l o v ě k a, n ý b r ž k v ě č n o s t i j e h o, jest princip věčnosti, což neodporuje zásadě užitečnosti. V ě d ě n í o B o h u (Spiritualia a Aeterna) jest nejužitečnější, nejdůležitější, nejvýbornější a stojí na prvním místě. K němu směřuje paedagogika a té zase slouží všechna znalost přírodnin, umělostí, všechna spekulace a průprava“ (Věstník České akademie, roč. I. č. 6. str. 160.). Že Komenský nebyl nepřitelem pokroku, dokazuje celá jeho činnost za zdokonalením výchovy a učby. Za dob jeho nebylo jednotnosti církevní autority, ale bylo mnoho sekt, snad více než dnes, a přece tato roztržičnost nevadila mu, aby neprohlásil „v ě d ě n í o B o h u“ za nejlepší a nejvýbornější prostředek výchovy jak mravní tak i rozumové. „U boha toliko — dí — pravé jest světlo: u lidí blyští-li se co, jiskřičky jsou, kteréž jim v jejich tam tmách svítily, a něčím se býti zdály; nám, poněvadž svíce hořící (slovo boží) do rukou dány, co po jiskrách? Nebo, buď že rozmlouvám o světu, o věcech přirozených, nic nejsou než povrchní důmyslové, domnění, hádky. Ale v písmích sám světa pán o svých skutcích velebná tajemství vynáší, a z nejhlubších vnitřností všech viditelných i neviditelných tvorů základy odkrývá Pravá filosofie nic není, než známost pravá boha a všech skutků jeho, kteráž nikdež jinde kromě v písmích dokonale se nepřekládá“ (Didaktika, str. 151—152.) A pak přijde cizinec a oproti paedagogickému velikánu, jakým byl K o m e n s k ý, prohlásí, že o B o h u n i c n e v í m e, ani v ě d ě t i n e m ů ž e m e, a že věda nejlepším jest prostředkem k á z n ě r o z u m o v é a m r a v n í, jenž nabude vrchu nad „nejhoupějšími pověrami“ a „panovati bude nade všemi hrdými sestrami, jež upadnou v zasloužené opovržení“ — a český učitel vysloví přání: „kéžby čeští učitelé chtěli se přidati k tomuto praporu!“ Není-liž to p o b l o u z e n í? Nemusejí-liž rodičové čeští s K o m e n s k ý m z v o l a t i: „Manases a Efrain, když se užívati mělo dědictví pohanů, šli zbrojně, však samí muži, děti nechavše v místě bezpečném, kdež jim již byl dal pán. Tak tedy i my čínme, a pro kořisti pohanů mdlé mládeže neposílejme. Nebo co, kdyby

nám děti naše nepřáteté zbili? neb poranili? neb pozajímali? Ach, máme příkladů žalostných hojně, jak mnohé filosofie Kristu odjala, a na zahubení přivedla“ (l. c. str. 155.). To by jistě způsobila i v národě českém Spencerova filosofie, kdyby po přání překladatele její zásady do výchovy byly uvedeny. Spencerovská zbožňovaná věda nepřipouští autority ve výchově. Nic ale tolik nezdůrazňuje a zdůrazňovati nemůže pravá paedagogika jako autoritu. „Když jsem si po dlouhých studiích a pracně nasbíraných zkušenostech — dí Dupanloup — učinil otázku: Kterí jsou základové vychování? odpověděla mi nejsvědomitější úvaha: Autorita a úcta“ (Dr. J. V. Novák a K. Vorovka, Kniha moudrosti, str. 91.).

2. Nauka vývojná nepřipouští zasahování jakékoli autority do výchovy. Tím by se vývoj rušil. Vše musí se díti samoděčně dle nezměnitelných, nutných zákonů přírodních. Této nauky přidržel se Spencer ve svém vychovatelství. U něho pozbyly dosavadní prostředky výchovavací, jako: příklad, poučení, rozkaz, výstraha, rada, návyk a tresty umělé, své působivosti. Jedině následky příjemné skutků jedněch a nemilé následky skutků druhých poučují prý chovance, aby prvé konal jakožto dobré, druhých se varoval jakožto zlých. „Nižádné hrozby — dí Spencer — ale mlčenlivá, mocná stálost. Vrazí-li si dítě špendlík do prstu, dostaví se bolest. Učiní-li to opět, bude opět týž následek; a tak bez ustání. Ve všech svých stycích s přírodou neorganickou potkává se dítě s touto stálostí nezměnitelnou, která nižádných omluv neslyší, od niž žádného odvolání není, a poznávajíc tuto blahodárnou kázeň bude se dítě brzy až příliš opatrovati, aby se nižádných přestupků nedopouštělo Vhodné chování v budoucím životě bude mnohem lépe zajištěno, jestliže hoch porozumí dobrým a zlým následkům dobrých a zlých skutků, než když jim pouze na cizí víru věřiti má.“ (Vychování rozumové, mravné a tělesné, str. 79. a 83.). Tedy příroda sama působíc svými nezměnitelnými zákony dítě si vychová. Dítě zkus samo nepříjemné následky skutků poměrům svého okolí neúměrných a příjemné následky skutků úměrných a zaříd pak budoucně vhodné chování své, čili při způsob se poměrům, jež jsou ve stálém rozvoji, a chování jeho bude dobré. Vidno, že tu Spencer opovrhne vši autoritou, při níž přece dítě nedospělé na „cizí víru“ věřiti musí, vidno, že opovrhne vedením kázeňským, svobodným sebeurčením chovance dle vůle na přírodě fysické nezávislé, a jakýmikoli stálými, na mravním zákoně založenými zásadami vychovatelskými. Ba Spencer dle své theorie upírá vůbec možnost docelenosti výchovy v době přítomné. Neboť kdy se vlastně výchova ukončí? Až dítě samo vlastní zkušeností bez „cizí víry“ ve všech poměrech životních nepříjemnými a příjemnými následky skutků svých k mravní dokonalosti bude přivedeno? Až jako obchodník, jenž úmluvám nedostal aneb příliš vysoko podíl výdělkový vypočítával a tak zákazníky ztratit citelné ztráty utrpěl a od lakotnosti upustiti musil, pozná, že poměrům společenským nutně jest se přizpůsobiti, aby si život neztrpčilo? Spencer, navazuje na příklad z života dospělých uvedený, k tomu přizvukuje.

„Z přísloví — praví — uváděného tak často v případech podobných: „spálené dítě ohně se bojí“, vidíme nejen, že podobnost mezi touto společenskou kázní a mezi první kázní přirozenou dětskou se všeobecně uznává; než vidíme v tom také vyslovené přesvědčení, že je to kázeň nejvyšší“ (l. c. str. 79.). — Tedy čekati, až se dítě spálí (l. c. str. 89.), a nemilé toho pocítí následky, až jiné pobije, takže ho ze své společnosti,

ze hry vyloučí, až zkusí, jak to je, když někdo na vrbu se pověsí (výrok osvědčeného praktického paedagoga ve veřejném shromáždění dle skutečnosti), až pro krádež nelibost rodičů pocítí, kterýžto poslední prostředek Spencer opět a opět zdůrazňuje (l. c. str. 91.). Jak ale, když dítě nelibosti rodičů, jež se násilnými prostředky neprojeví, nebude si všimati? Spencer tvrdí, že dítě budoucnosti dá na nelibost rodičů nenásilnou, neboť „nelibost rodičů projeví se prostředky násilnými jen, dokud trvati budou doby poměrně barbarské, dokud také děti budou poměrně barbarské, ale bude jevíti se způsobem méně ukrutným v pokročilejším stavu společenském, když také děti mírnějšího vedení jsou poslušny“ (l. c. str. 91.). Dosud tedy děti i veškera nynější výchova jsou nedokonalé a na stupni nízkém. Teprve až se „všeobecný charakter rodičů a společnosti zlepší“ (l. c. str. 77.), bude možno požadovati po dětech dokonalosti mravné. „Nečekejte — dí Spencer — od dítěte svého dokonalosti mravné. V letech mladých prochází každý muž vzdělaný údobím povahy mravné, jímž se vyznačovalo plémě barbarské, z něhož pošel. Jako tvářnost dětská, plochý nos, vyhrnuté nozdry, veliké rty, vypoulené oči, malý úhel lícni atd. podobá se ke tvářnosti divošské, tak i dětské jeho náklonnosti. Odtud mezi dětmi obyčejná náklonnost k ukrutnostem, ku krádeži, ke lži — kteréžto náklonnosti tak jako ona tvářnost se zmírní i bez přispění vychovatelského Nejen nemoudro je, představovati dětem vysoký vzor dobrého chování, ale také nemoudro je k dobrému chování příliš přísně je doháněti“ (l. c. str. 93.).

Nuže, rodičové křesťanští, děti vaše jsou divochy a vy jste je považovali za úděl Spasitelův, jenž děl: „Nechejte maličkých přijíti ke mně, neboť jejich jest království nebeské!“ Vy jste jim za vzor dobrého chování představovali malého Ježíška, to ale bylo dle Spencera „nemoudro“! Vy jste je při těžkých proviněních trestali tělesně dle slov písma sv.: „Kdo šetří metly, nenávidí syna svého; ale kdo ho miluje v čas jej trestá“ (Přisl. 13, 24), to však bylo nevychovatelské a vaší důstojnosti nehodné! Mělo vám dle Spencera „postačiti viděti, že děti vaše vždycky zakoušejí přirozených následků svého jednání, a byly byste se uvarovali, abyste děti tak krátce na uzdě drželi, v čemž tak mnozí rodiče chybuji . . . Kdybyste se byli snažili, aby děti vaše ve všech případech jistě zakusili přirozených následků svého jednání, byli byste tak s prospěchem i vlastní svou mysl mirnili“ (l. c. str. 94.)! Ostatně, rodičové křesťanští, kteří nyní žijete a kteří nevzdali jste se dosud „svých starých řádův a předsudků“, nejste ani „dosti dobří“, abyste děti zdárně vychovali, neboť „existuje průměrná dědičnost chyb, a náruživostem zlým, jímž při dětech brániti máte, sami jste dle Spencera poddáni“ (l. c. str. 74, 75, 76.)! Tak, hle, soudí o výchově anglický filosof a český překladatel jeho spisu „o výchování“ touží v předmluvě, „by učitelé čeští přidali se k tomuto praporu novému!“

Co přece soudí o takovýchto zásadách vychovatelských arcivychovatel a učitel mládeže české, J. A. Komenský? Celá jeho didaktika jest protivou a přímým vyvrácením nauky Spencerovy. Nikoli příroda, ale vychovatel dle vzoru, jak příroda Bohem řízená tvoří, má dítě vychovávat a výchovu záhy počítati a uceliti. „Ovšem pak — dí Komenský — proto mládež do umění hned časně zavazovati sluší, že to v prvním věku nejsnadnější k tomu přístup. Nebo všech přirozených věcí povaha, že se za mládí a za nova snadně ohýbají a se podobí, jak

kdo chce; zastaralé pak a zatvrdlé tvořiti, podobiti se nedají Odkudž ono přísloví: Čemu se nenaučí Jeniček, nenaučí se Jan. Podobně tedy v kom se pobožnost má vkořeniti, za mlada musí štipena býti; kdo má z nemravů a nezdvořáctví otesán býti, za mladu otesáván býti musí; kdo mnoho v umění moudrosti prospěti má, za mladu mu oči otevřiti a smysl odemknouti třeba, aby dokud chtivost živá, vtip jemný, paměť čerstvá, smyslové jadrní, jadrně všecko prohlédati, a hojnost rozumnosti sobě nashromážditi mohl . . . A tak jest s lidmi naprosto: čemu se za mládí zvyknou, to se jich do starosti drží, buď že dobré neb zlé jest Z čehož jde poslední veliká příčina, proč mládež hned, jakž rozu mu užívati začíná, v cvičení moudrosti zavazována býti má. Nebezpečnosti neděje-li se to . . . Poněvadž pak svět, jak písmo dí, ve zlém leží, čemu než zlému učití se bude člověk sám od sebe? A tímť jest, že lidi z mládí zmeškané tak pracno přichází literním uměním i mravům i ovšem pobožnosti učití . . . Protož jak komu dítky jeho a šťastný jejich zde i věčně způsob milé jsou, tak s nimi pospíšiti má, aby jeho strůmkové ráje božího časně, však příhodně a rozšafně, štěpování, zalévání, oklešťování a k zdárnému v moudrosti, ctnostech a pobožnosti zrůstu vedení byli“ (Didaktika, str. 30, 31, 32, 33). Jak milé, ušlechtilé to nazírání na důstojnost dětskou oproti Spencerovu darvinistickému, chladnému porovnání „tvárnosti dětské“ s tvárností divošskou! Kde jest tu jen stopa po tom, že by bylo čekati, až si příroda nemilými a milými zkušenostmi vlastními dítě sama povlovně vychová?

Komenský celou výchovu na autoritě buduje a stále žádá, aby na rozum a vůli chovance příkladem, napomináním, poroučením a trestáním se působilo. „Proto mládež evůdce dítky spravovati a napravovati má .1. příkladem ustavičným, sám na sobě živý toho, co se dělati a nedělati má, obraz vždycky dávaje; 2. slovy milými, buď že napominá, neb poroučí, neb se domlouvá o něco, a žehře, neb i kárá a tresce, aby to vše činěno bylo duchem otcovským ke vzdělání, ne ke zkáze směřujícím; 3. pak-li kdo zavilý jest, a povlovnější taková slovná kázeň nestačuje, teprv se přijíti můž a má k skutečnému trestání metlou neb jinak; avšak vždy to obmysleje, aby zahanbení víc než rány bolelo, a jiní také hanby takové víc než bití aby se báli“ (l. c. str. 161.). Ač Komenský přítelem a zastancem jest užívání mírných trestů, přece neštítí se při těžkých proviněních tresty přísné předpisovati. „Naproti tomu zuřivé trestání býti má pro tři věci: 1. Pro nepobožnost, oplzlost, rouhání, a cokoli proti příkázáním božím čelí. 2. Pro vzpouru, když kdo poroučením učitelovým, neb kohokoli ze starších zhrdaje, naschvál nečiní, co činiti má. 3. Pro pýchu a zámyslnou lenost, neb závist, když kdo od spolutovaryše požádán jsa, poučiti ho nechce“ (l. c. str. 160.).

Arciučitel a vychovatel český s mírností a vlídností u výchově dle přirozenosti dítek, jež jsou mu „strůmkové ráje božího“, spojuje přísnost a „ostré trestání“, kde se jedná o čest Boží a o autoritu vychovatelovu. Proto nelze výchovu pokrokovou v duchu Spencerově nikdy a nijak v souhlas uvéstí s vychovatelskými zásadami J. A. Komenského. Jsou to dva protilehlé póly, které nelze nijak spojití ani překlenouti. Tam výchova, jež od Boha naprosto odezírá, k užívání života a rozkošnictví vede; zde výchova, jejíž cílem jest Bůh, a poznávání a užívání věcí stvořených jen přípravou a prostředkem k dosažení života věčného — posmrtného.

Kdo přidrží se Spencera, odřekl se Komenského.

„Chtítí — praví Dr. Jos. Durdík, první učitel filosofie při české universitě a největší náš dosud filosof — od Komenského subtrahovati jeho podklad náboženský, v domnění, že podržíme z něho jen to, co se nám zda moderním, jest na vlas totéž jako heslo: odstraňme déšť, mámeť v odvod! Jemu jest nesmrtelnost komplementem, důsledkem vezdejška, on ve své přítomnosti se cítí už členem světa transcendentního, bez něhož by svět vezdejší neměl smyslu. Celý nynější život náš jest pouhá průprava k životu budoucímu. Komenský jest upřímným odpůrcem atheismu, ale nejen atheismu, nýbrž i vlažnosti u věcech náboženských, indifferentismu a epikureismu (Spencer!). Nechť se přání mnohých nyní jinam obracejí, toužících, že by se všeho toho, co Komenský pro výchování a zdokonalení lidstva navrhuje, mohlo dosíci bez nauky křesťanské, vůbec bez náboženství (volná škola!), a nechť si jej podle svého programu vyličují: nic platno, Komenský nebyl jinaký“ (Věstník České Akademie 1892, str. 159.).

Končíme slovy téhož J. A. Komenského dle Písem sv.: „Ulekni se, jestliže proti Bohu mudrovati, a proti umění božímú vzpínati se nepřestáváš!“ (Didaktika, str. 158.).

DR. JOS. KRATOCHVIL.

Problem duše v řecké filosofii.

Dokončení.

VIII.

OBSAH: 1. Charakteristika poaristotelské filosofie. 2. Peripatetikové: Theofrast, Straton. 3. Škola stoická: Zenon a nástupci jeho. 4. Stoická fysika a psychologie. 5. Materialistické pojetí duše. 6. Epikur; přehled jeho filosofie. 7. Nauka o duši ve filosofii epikurejské. 8. Skepticism: Pyrrhon z Elidy. 9. Závěr.

1. Již za života Aristotelova počala blednouti sláva Hellady. Stálé války a boje vnitřní, negace mravních i náboženských zásad musila míti vliv i na další rozvoj věd a umění. Též filosofii minul zlatý věk. Povstala sice po Aristotelovi řada nových škol filosofických, ale nebylo v nich originality, v jiné pouze formě opakovány a doplňovány myšlenky velkých mistrů. Největší důraz kladem na praktický ráz filosofie; školy ethické byly nejhledanější. Zenon obnovuje cynism Antisthenův, Epikur hedonism Aristippův, Pyrrho Euklidovu skepsi. V Alexandrii vznikají školy náboženské sjednocující náboženské prvky orientální s řeckou filosofii. — Náš problem hlubšího proniknutí v této periodě nedošel.

2. Nástupcem Aristotelovým ve škole peripatetické a učitelem, jak tvrdí Diogenes Laert., velmi oblíbeným byl rodák lesbijský THEOFRAST (372—288). Napodoboval a kde mohl i doplňoval svého učitele. V nauce o duši zůstal úplně věren Aristotelovi. Nož je i Theofrastovi lepší, božský díl člověka; nepřichází však, jak soudil Aristoteles ze vnějška, nýbrž je člověku jaksi vrozen — *σύνφυτος*. Důkladněji však Theofrast tuto svou odchýlku od Aristotela nevysvětlil. V celém pak systému, pokud můžeme ze zachovaných zlomků soudit, klonil se Theofrast více k immanenci než transcenci, ke stránce fysické spíše než theologické aristotelské filosofie.

STRATON z Lampsaku, pro svou náklonnost k přírodním vědám *ὁ φυσικός* zvaný, uchyluje již od idealismu svého učitele a kloní se k mate-

rialismu. Popírá, že by *Noûs* byl oddělen od těla. Duše lidská je částka světové síly, jež vládne v přírodě. Cítí i myšlení je immanentní. Sídlo myšlení je v hlavě mezi obrvím. Nestačilo ovšem učení toto k otřesení nauky Aristotelovy, ale jistě mělo vliv na pozdější materialistické pojmání pojmu Nus Alexandra z Afrodisie i pozdějších škol filosofických.

Z ostatních peripatetiků zmínky zasluhuje ještě Aristoxenos z Tarentu, jenž hlásal dle Cicerona Tusc. I. 10, 20 *animan ipsius corporis intentionem quandam esse; velut in cantu et fidibus quae harmonia dicitur, sic ex corporis totius natura et figura varios motus cieri tamquam in cantu sonos* — že tedy duše jest jakási harmonie těla.

Jiní aristotelovci, jako Lykon, Ariston, Kritolaos, Diodoros, Hieronymos a Kratippos pro náš problem významu nemají, ježto podrželi úplně učení mistrovo.

Z exegetů Aristotelových zmíněný již ALEXANDER z Afrodisie, města v Karii, ač nenásledoval úplně Stratona v monistickém pojmání duše a podržel oddělení Nuu a činnost božskou při tvoření světa, jak hlásal Aristoteles, přece jen rozlišoval při člověku dvojí *Noûs*, t. zv. *νοûς ὑλικός* čili *φυσικός* a *νοûς ἐπίκτητος* t. j. duši materiální rozlišenou od duše získané. Patrný tedy u Alexandra již náběh k theorii o organickém podkladu duše a k činnosti fysicko-organické v člověku.

3. Zakladatelem filosofie stoické jest ZENON (340—265 př. Kr.) z Kittia, námořního města řeckého na ostrově Kypru. V mladém věku přišel do Athen a ztratil všecko jmění s chutí oddal se studiu filosofie. Poslouchal přednášky kynika Krateta, megarika Stilpona a později i akademiků Xenakrata a Polemona. Kolem r. 300 založil samostatnou školu ve *στοὰ ποικίλη* — sloupení na severní straně náměstí athenského, ozdobeném obrazy malíře Polygnota; odtud název školy stoická. Atheňané oblíbili si jej pro moudrost i cnost a věnovali mu zlatý věnec. Skončil sebevraždou. Po smrti jeho šířili stoickou filosofii KLEANTHES z Assu v Troadě, Perseus z Kittia, Ariston z Chia, Herillos z Karthaga, Chrysippos ze Sol v Kilikii a j.

4. Cíl filosofie spatřovali Stoikové v mravném jednání; středem nauky jejich je tedy ethika. Přirovnáme-li filosofii k zahradě, tu logika tvoří zeď zahradu obkličující, fysika představuje stromy, ethika jejich ovoce. — Pojem duše ve filosofii stoické úzce souvisí s fysickými názory této filosofie. Fysika stoická je nejen kosmologie, nýbrž i přirozená theologie. Jsou dvě velké kategorie: věci tělesné a netělesné. Vše skutečné je tělesné. Těleso je vše, co něco činí neb trpí, tedy každá existence, ať aktivní ať pasivní. Dva jsou principy všech věcí: činný a trpný. Činný je příčina látky — Bůh; trpný je příroda bez kvalit, látka — materie. Seneca praví: „ dicunt Stoici, duo esse in rerum natura, ex qui bus omnia fiunt, causam et materiam. Materia iacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. Causa autem, id est ratio, materiam format et quocumque vult, versat; ex illa varia opera producit. Esse debet ergo, unde aliquid fiat, deinde a quo fiat: hoc causa est, illud materia (Seneca, Epist. 65. 2.). Příroda je tedy Bůh i svět, tvůrce i jeho dílo. Nejsou rozdělení, nýbrž bytost jediná — příroda. Ta rozlišuje se v přírodu tvořící a tvořenou; prvá je síla, druhá látka. Sílu nelze si představit bez látky a tuto zase bez síly. Látka universální je věčná; neroste ani se nezmenšuje; částečná ovšem se mění; je sloučenina ohně, vzduchu, vody a země. Z látky universalní vychází svět, vše. Jsou tři světy: prvý — Bůh, jenž

obsahuje všechny kvality věcí, jenž nerodí se ani nezaniká, z něhož vše vychází a v nějž vše se vrací; druhý — svět ve vlastním slova smyslu a třetí universum, ve smír sloučení obou prvních. Na počátku byl Bůh. Každé bytí bylo povahy ohnivě, měnilo se ve vodu a vzduch. Jako rostlina je v semenu, tak příčina světa v Bohu. Oheň je prvý element, jenž směřuje k centru všech těles. Hustší prvky, země a voda, jsou trpné, jemnější prvky, oheň a vzduch, jsou činné. Po nějaké době vrátí se vše v božství, v oheň, z něhož znova vyvstane svět, dnešnímu podobný. — —

Patrně, že ve fyzice nebyli stoikové originalní, že názory jejich silně připomínají filosofii Herakleitovu i Aristotelovu. Základní známky jejich fyziky, jak dobře podotkl Zeller, jsou materialism, ježto Bůh i duše nejsou bytosti nehmotné, dynamism, ježto princip činný i trpný jsou nerozlučitelné, a konečně pantheism, ježto princip činný je jediný, Bůh, oheň, z něhož vše vyplývá.

Duše lidská vychází z božství, je teplý dech, jenž udržuje v nás život. Má-li duše vskutku působiti na tělo, nemůže býti něčím netělesným, nýbrž sama musí býti rázu hmotného. Ovšem tělesnost duše je jemnější, plynější než jiné hmoty. Přetrvává po smrti tělo, ale konečně přece zaniká. Rozdělena je duše v osm částí: pět z nich jsou smysly, šestá je schopnost plodivá, sedmá schopnost řeči a osmá část hlavní je rozum, který sídlí v srdci neb v hlavě, jako hlavní své sféře, z níž vycházejí ostatní části duše.

5. Stoické pojetí duše, jak patrně, značí novou periodu ve vývoji problému duše. Nus Anaxagorův, jenž u Sokrata, Platona a Aristotela je nehmotný, jednoduchý a nesmrtelný, stal se ve filosofii stoické hmotným tělem. Duše není již dech, duch, není fenomen biologický neb fyziologický, nýbrž zjev čistě fyzický, těleso, třeba sebe jemnější. Vychází z božského ohně jako část universalní duše. Sedm prvních částí duše možno uvést na zjevy biofyziologické, ježto mají stejnou povahu se zjevy života zvířecího. Část osmá, hlavní je substrát, z něhož vycházejí a od něhož jsou závisly všechny části ostatní; duše v pravém slova smyslu je tedy část tato, rozum, pojatý jako těleso hmotné.

Idealism předchozí filosofie přešel učením stoiků v čirý materialism! Zeller sice vidí tu jakýsi dynamism, ježto princip činný i trpný jsou nerozděleny, ale dynamism takový je velice nejasný, nepřesný. Vždyť stoický materialism nezmírňuje ani hylozoism jonských fyziků, ježto duše světová, jejíž částí duše lidská, není Duch nehmotný, nýbrž dech zahřívající, hmotný, třeba neobyčejně jemný. Jako Anaxagoras, Sokrates, Platon a Aristoteles značí reakci proti staré periodě od Thalety k Demokritovi, tak zase Stoikové značí reakci proti před i posokratickému idealismu. Materialism stoický je zvláštnost v celých dějinách filosofie, ježto i princip činný, sám pohyb, pokládají stoikové za formu tělesnou, nezmírňující názor svůj žádnou, sebe mírnější, formou dynamismu.

6. EPIKUR narodil se 341 př. Kr. Mládí prožil na Samu, kde poslouchal přednášky platonovce Pamfila, jež ho však nenadchly. Větší vliv měly na něho přednášky Nausifana Demokritovce. Mnoho ovšem zdá se, že získal soukromým studiem spisů Demokritových. Ve 32 letech začal sám přednáseti filosofii vychloubaje se úplnou originalností. Zemřel 270 př. Kr. Zdraví byl nevalného a ač pokládal za cíl člověka blaženost, žil přece velmi skrovně a o jmění své se děil se svými stoupenci. Nejznámější jsou z nich: Metrodoros z Lampsaku, Hermachos z Mityleny,

nástupce Epikurův ve vedení školy, Timokrates Kolotes, Idomeneus, Polystratos a jiní. V Římě filosofii Epikurovu rozšířil T. LUCRETIUS CARUS svou didaktickou básní „De rerum natura“.

Filosofii definuje Epikur, jako činnost, jež přemyšlením nám zjednává blaženost. Dělí ji jako Stoikové na tři části: Logiku (kterou nazývá kanonikou), Fysiku a Ethiku; každá z nich je úvodem k druhé. V logice podává normy (kanony) poznávání a kriteria pravdy. Kriteria jsou vjemy, představy a city. Vjemy jsou naprosto pravdivé a nevyvratné. Mínění je pravdivé neb klamné, potvrzuje-li je vjem neb nikoliv. — Ethika epikurejská spočívá úplně na kyrenaické. Nejvyšší blaženost je v rozkoši. Ta závisí jednak od pohybu, jednak klidu. Netřeba toužiti po každé rozkoši a každé bolesti se vyhýbat; neboť některé rozkoše mají v zápětí bolest a naopak. Cnost je tedy jediná správná cesta k rozkoši.

Fysika Epikurova souhlasí v podstatných svých zásadách s Demokritovou. Konstitutivní principy vesmíru jsou dva: těleso a prázdnota. Těleso je směs kvalit: velikosti, podoby, odporu (t. j. hutnosti a neprostupnosti), tíže a hmatatelnosti. Prázdnota čili prostor je protiva tělesa, tedy beztělesnost, nehmotnost. Vesmír, jenž skládá se z tělesa a prostoru, je nekonečný. V něm existuje božství. Bohové bydlí v mezisvětí, jsou dokonalejší než lidé blaženi a počtem nekoneční. Základní větou celé fysiky jest, že nic nevzniká z ničeho a nic nezaniká.¹⁾ Z těles některá jsou složena, jiná části, z nichž ona tělesa složená sestávají. Při dělení těles docházíme konečně na poslední nedělitelné a neměnitelné částičky atomy, jež sice velikostí značně mezi sebou se liší, ale jednotlivě nejsou viditelné. Vlastnosti čili kvality atomů jsou tři: velikost, podoba a tíže. O velikosti pohybovatí nelze, ježto v případě opačném, nemohlo by vůbec žádné těleso existovati. Kdyby byly atomy bez velikosti nemohly by býti principy čili prvky těles. Tvar atomů dán je velikostí, je nejrůznější: atomy jsou kulaté, hranaté, ovální, vypuklé, konické atd. atd. Tíže atomů dána jest jejich pohybem. Epikur však neuznává jako Demokrit původní víření atomů, nýbrž tyto tíží svou padají a se odchylují svou vlastní vůlí individualní. Genese konkrétních věcí je vlastně změna, již věci povstávají. Zánik věcí je vlastně zase změna, kterou tělesa je rozpadávají v částky poslední. Svět je část vesmíru, skládá se z kruhu nebes, hvězd a všech věcí viditelných. Při tvoření jeho působí síly přirozené, nutné; každá účelnost je vyloučena. Atomy a prostor jsou věčné.

Duše je lehoučké těleso složené z nejjemnějších částiček — *σῶμα λεπτομερὲς παρ ὄλον τὸ ἄθροισμα παρεσπαρμένον* (Diog. L. X, 63). Nemůže býti nehmotná, ježto, jako taková, nemohla by ani působiti ani trpěti. Skládá se z velmi jemných atomů kulatých a hladkých, čímž může míti čtyři kvality: teplo, vzduch, dech a onu přirozenost, kterou čijeme. Tento čtvrtý prvek je nejdůležitější a nejnutnější, ježto je ukazatel všech ostatních tří. Tak na př. hněv, jenž vře v srdci, oheň, jenž září v očích, jsou důkazy, že existuje teplo; strach a hrůza, jež otřásají tělem, jsou příčinou studeného vání, jež nás pojímá, jako normální dech a jasná tvář dokazují vzduch. Proto zvířata, v nichž převládá teplota, jako u lva, jsou povahy zlostné a pod.

Čtyři tyto prvky duši utvářející jsou nedělitelné, jako nelze rozděliti v téže věci chuť, teplo a vůni. Není třeba, aby bylo tolik částiček duše,

¹⁾ Diog. L. X, 38 οὐδὲν γίνεταί ἐκ τοῦ μὴ ὄντος -- οὐδὲν φθείρεται εἰς τὸ μὴ ὄν. —

kolik je částí těla, ježto duše, jako velejemná podstata složená z atomů, oživuje celé tělo. — čtvrtý prvek jest jakoby duše celé duše. Příčina jakékoliv činnosti je smysl tělesný; působí však pouze v součinnosti a harmonii s duší. Ani duše ani tělo nemohly by odděleně čítí: jejich harmonické spojení oživuje počítky.

Nejdůležitější při duši je mysl, rozum, jenž přemýšlí a soudí. Tato část duše složena jest z tělísek nejjemnějších, nejhladších a nejkulatějších. Sídlem jejím jsou prsa, kde v srdci vzniká strach, radost i bázeň. (Srov. T. Lucr. Cari „De rerum nat.“ III.)

Patrně z kratičkého tohoto náčrtu, že epikurejské pojetí duše neliší se mnoho od pojetí stoického. Obě školy pokládají duši za velejemné a velelehké těleso, jež sídlí v prsou. Obě školy rozlišují část smyslnou od rozumové, ale uznávají jejich nedělitelnost. Epikureism však více pílě věnoval vysvětlení fenoména fyzického a fyziologického. Zjev čistě psychologický zůstává neosvětlen. Onen čtvrtý prvek duše epikurejské není jev psychologický, nýbrž čistě fyziologický, jakási síla neb schopnost čítí. Epikureism pokládá duše za velejemnou látku, jež proniká celé tělo, snažil se podvrátiti Anaxagorův *Noůs*; a jiný, nový základ položiti výzkumům o podstatě duše. Naturalistický monismus celého systému epikurejského je tu zcela jasný. Tedy i epikureism značí reakci proti idealismu stoupců Anaxagorových a to reakci co nejsilnější.

8. Zakladatelem skepticismu byl PYRRHON z Elidy (kol 360—270 př. Kr.). Studoval hlavně filosofii Demokritovu. Žil samotářsky a když tázali se ho, o čem přemýšlí, odpovídal, že chce státi se dobrým. Dožil se 90ti let. Ze žáků známější jsou Timon, jenž v knihách svých stíhal filosofy, kteří se nepřiklonili ke skepsi; ze střední akademie *Aenesidemos* (kol. 100 př. Kr.) a konečně známý *Sextus Empiricus* (kol. 200 po Kr.). — Hlavní zásady školy možno shrnouti v tyto věty: 1. Jaké jsou věci nemůžeme poznati ani smysly ani rozumem: smysly ukazují nám věci, jak se nám zdají, ne jaké jsou skutečně; rozum, spokojuje se s tím co se mu zdá vhodné, obvyklé — *ἀκαταληψία* —; 2. Jest tedy naší povinností neposuzovati je — *ἐποχή* —; 3. Proto všechny věci musejí nám býti lhostejné a mudréc ničím nesmí se pobouřiti, nýbrž stále zachovati klid duševní — *ἀταραξία*. (Srov. Diog. L, IX. 61—68.)

Jaký pojem duše měl Pyrrhon a jeho stoupenci, těžko říci. Zpráv určitějších nemáme, pouhé domněnky. Znamý italský filosof Galluppi v „*Memoria all' Accademia delle scienze morali e politiche di Parigi*“ soudí, že ve spisech *Sexta Empirica* není jediného důkazu proti vědomí, což ovšem možno připustiti, ale nelze připustiti, že by skeptikové již byli znali význam tohoto slova, teprv *Wolfe*m zavedeného, v dnešním smyslu. A pro poznání jejich pojmu duše ani to mnoho nepřispívá. — —

9. Přehledneme-li tedy stručně celý vývoj problému duše, jasno, že v první periodě od Homera po Thaletu pojem duše je proniknut prvky mythickými a nábožensko-mravními. Duše je jakýsi dech, vánek, stín, částička božství.

V druhé periodě od Thaletu po Anaxagoru patrná jest reakce proti periodě první, duše ztrácí nábožensko-mystický ráz a stává se materiální, princip pohybu, vzdušná látka, číslo samo sebou se hýbající. Problem řeší se se stanoviska fyzicko-biologického.

Perioda třetí, od Anaxagory po sofisty značí zase reakci proti periodě předchozí. Duše naprosto se vymaňuje z pojmání materialistického, hmotného a stává se spirituální. Zavedením pojmu *Noûs*, jakožto protivy hmoty, není již duše než částí tohoto „Ducha“, něco nehmotného, příčina života zvířecího, rozumový jeho ředitel. Tedy názor o duši z fysicko-biologického stal se spiritualistickým.

Perioda další od Sokrata po Zenona značí prohloubení tohoto spiritualistického pojetí duše. U Sokrata a Platona má duše více ráz božský; Aristoteles vrací se k zemi, ale za to prohlubuje pojem ten co nejvíce.

Poslední perioda od Zenona k Pyrrhonovi, značí nejsilnější reakci proti idealismu doby předcházející. Duše stává se zcela materiální. Stojkové i Epikurejci jsou zakladatelé nejhrubšího materialismu v pojetí duše.

FRANT. JIRÁSKO.

O povinnosti člověka vzdělávati souměrně všechny mohutnosti duše a jak to činiti — dle Komenského.

Bůh učinil člověka z hlíny, a vdechl v tvář jeho nesmrtelnou duši. Tak vypráví kniha knih — Písmo sv. Dle této zprávy bibl. a z vlastní zkušenosti víme, že člověk má tělo a duši.

Dříve nežli Bůh člověka stvořil řekl: Učíme člověka k obrazu a podobenství svému . . . Člověk tedy Bohu se podobá! Čím? Tělem? Nikoliv! Bůh těla nemá — jest pouhý duch. Tedy musí býti člověk podoben svému Tvůrci — duši a to duši nesmrtelnou.

Jak tedy vzácná, jak drahocenná jest naše duše, když se tomu nejdokonalšímu Duchu — Bohu — podobá. Duše člověka to jest, jež ho činí králem nade všemi tvory.

Komenský, světový vychovatel ve své nám známé *Didaktice* (str. 27.), aby vyjádřil vznešenost lidské přirozenosti, cituje slova Žalmisty Páně: „Nebo tebe jsem sobě ustanovil za účastníka; ku tvým potřebám zosnoval jsem nebe, zemi a co v nich obsaženo; tobě jedinému dal jsem spolu všecko, co tvorům ostatním porůznu, bytnost, život, smysl, rozum“. — A ještě dále praví: „Tebe ustanovil jsem nad díly rukou svých, všecko jsem podložil pod nohy tvé, ovce i voly, také i zvěř polní, piactvo nebeské i ryby mořské, i tím způsobem korunoval jsem tě slávou a ctí“. (Žalm VIII.) Tak mluví Bůh k člověku!

A čím člověk vyniká nad ostatní tvory? Duší svou!

Co jest vzácné, toho si člověk váží, tomu věnuje svou zvláštní péči.

Jest tedy nutno starati se o duši, pečovati o ni. Duše však Tvůrcem obdařena jest několika mohutnostmi. Jsou to zvláště:

1. rozum, 2. vůle, 3. cit.

Proto musíme všechny tyto mohutnosti vzdělávati a sice souměrně, tak, aby jedna mohutnost duše nebyla na úkor mohutnosti druhé.

Neboť jako ve světě, poruší-li se rovnováha v ovzduší, nastává bouře — poruší-li se harmonie — soulad barev v umění — nastává nesoulad — poruší-li

se soulad hlasu ve zpěvu, souhlas tonů v hudbě — nastává nesoulad, nesouzvuk, podobně jest i v člověku, který nazván jest od pradávna *μικροκοσμος* — svět v malém! Že pěstování jedné mohutnosti duševní na úkor druhé působí nesoulad — o tom nás přesvědčuje pohled do nynějšího světa. I dnes ve světě u lidí vidíme, že pěstují buď jednu nebo druhou mohutnost příliš a ostatní zanedbávají. A jaký jest toho následek? Nesoulad dnešní doby! Nastává ve světě rozladění u jednotlivců ano i u celých národů. Všeobecný stesk zaznívá se všech stran, že nemáme lidí opravdu charakterních, že nemáme ryzích, upřímných, poctivých, nezištných, obětavých, spolehlivých povah, — že nemáme čistých charakterů! Kde tohoto rozladění, kde těchto stesků vězí příčina? Odpovídám: „V tom, že lidé vzdělávají se jen jednostranně, že jen jednu mohutnost duše své pěstují a ostatní mohutnosti jako popelky zanedbávají“. Odtud to rozladění!

Jako na houslích, je-li jedna struna nepřiměřeně napjata a ostatní struny příliš povoleny, hrát se nemůže — tak nemůže se ani libě hrát v duši člověka, pěstuje-li jen jednu mohutnost duše své a na ostatní zcela zapomíná.

Vizme, jaké jsou toho následky v jednotlivých případech!

Člověk, který vzdělává jen mohutnost rozumu, stává se obyčejně necitelným k bídě druhého. To vidíme na velice vzdělaných národech světoznámých Řecích a Římanech. Tito národové, ač velice vzdělaní, byli necitelní ke svým spolubratrům, — k ubohým to otrokům.

Kdo zase jen vůli vypěstovati hledí — tomu zase pravidelně chybí na mohutnosti rozumové — stává se umíněným, ale až nerozumně umíněným. Stává se děckem, které zlostně nožkami na podlaže dupe a chce usilovně vůli svou prosaditi a myslí, že za každou cenu toho dosáhnouti musí.

Vzdělává-li někdo příliš cit, — tomu zase chybí na vůli. Takový se stává citlivůstkářem, slabochem, vášnivcem, nerozhodným tak, že pro samý cit vůle své projevit se neodváží.

Jsmě vychovateli mládeže, máme souměrně vzdělati všechny její mohutnosti duševní. Čeho kdo nemá, nemůže druhému dáti. Proto vychovatel musí naučiti se nejprv sám u sebe rozvíjeti všechny mohutnosti duše souladně — pak to dovede také u těch, kteří jsou mu svěřeni.

Nuže, odpovězme si tedy na otázku: „Jak má člověk své mohutnosti duše harmonicky vzdělávati, rozvíjeti.“

I.

Člověk jest tvor rozumný, má proto rozumu svého používati k tomu, aby jej potřebnými vědomostmi obohatil. Komenský ve své Didaktice (str. 35. 36.) to vyjadřuje slovy: „Tvorem rozumným býti, jest býti všeho zkoumatelem a jmenovatelem a správcem, t. j. znáti a jmenovati, uměti a rozuměti, co svět má veškeren . . . Nebo tak teprve v pravdě názvu, že rozumným jesti tvorem, bude moci sobě obhájeti, bude-li znáti povahy věcí všech.“ —

Nejdůležitější vědomostí pro rozum člověka jest poznání pravdy. Proto Bůh dal člověku rozum, aby poznával věci tak, jak jsou, čili aby poznával pravdu.

Pravda ta jest dvojitá. Pravda ve věcech smyslných, přirozených, pravda přirozená. Pravda ve věcech nadmyslných, nadpřirozených, pravda nadpřirozená.

Pravdu ve věcech smyslných poznáváme svými smysly. Pravdu ve věcech nadmyslných — zjevil nám Bůh — bytost nadpřirozená — proto pravdy ty nazývají se nadpřirozené.

Pravda nadsmyslná jest vyšší než smyslná. To značí již slůvko nad.

Člověk má toužiti po tom, co jest vyšší — tedy po pravdě nadpřirozené. Ale člověku jest přirozeno, aby vždy a všude hleděl se dopracovati k jádru, ke kořenu pravdy, hleděti poznati poslední příčinu pravdy, pramen pravdy — a tím pramenem jest Bůh, který jest Alfa a Omega — všeho. Má tedy člověk přede vším se vynasnažiti, aby poznal Boha a pravdu Jím zjevenou t. j. Jeho nejsv. vůli.

II.

Vzdělávejme vůli svou! Vůle naše podobala se před pádem člověka stromu krásnému, stromu oštěpovanému, vydávajícímu líbezný květ ctnosti a ovoce dobrých skutků. Po pádu však naše vůle se pokazila a u mnohého se stala plánětem, proto třeba ji zušlechtiti, oštěpovati, vzdělati a sice: dobrem. Pramen všeho dobra jest však Bůh a jednotlivými pramenky z tohoto zřídla dobra jsou příkázání Boží a církevní! Vůli svou tedy zušlechtíme, když svou vůli nejlepší vůli, vůli Boží podrobíme a ve všem vůli Boží konati se vynasnažíme. Jak praví Komenský (Didaktika str. 36.): Obrazem Božím býti jest, aby dokonalost praobrazu svého živě vyobrázel, jakož sám dí: „Svatí buďte, nebo svatý jsem já Hospodin Bůh váš“. —

Když jsme rozumem svým vůli Boží poznali, pak jako vojevůdce soustředíme všechny, všechny své myšlenky — jako řady vojska — k tomu, abychom opravdu svého cíle dosáhli! Jako vojevůdce nevrhá se slepě k žádoucímu cíli, ale opatrně, obezřele blíží se na vyhlídnuté stanovisko, tak i my volme k dosažení svého cíle pozemského i nebeského prostředků vhodných a moudrých — nezapomeňme na křesťanskou opatrnost: Opatrní buďte jako hadové . . . vybízí nás Mistr náš.

Jako vojsko nepřátelské kazí snaživému vojevůdci jeho plány a maří jeho úmysly — podobně i nám brání naši nepřátelé — zkažená přirozenost naše, zlé žádosti a náruživost. Tyto nepřátele musíme přemáhati, musíme zuřivost žádosti a vášni mírniti — a tak si získám častým cvikem ctnosti křesťanské zdržlivosti.

Vůle Boží praví nám, dávejte, co jest císařovo císaři a co jest Božího Bohu! Tomu však protiví se naše sebeláska a žádostivost očí. Proto tuto sebelásku a žádostivost očí, žádostivost mamonu musíme překonávati, a každému co jemu náleží dávat, abychom získali si ctnost tak velice v praktickém životě důležitou, t. j. křesť. spravedlnost.

Vůbec třeba nám všechny překážky vnější i vnitřní, které se na vytknuté dráze životní v cestu staví a k žádoucímu cíli přijíti brání, přemáhati, nehleděti ani na pravo ani na levo, nýbrž v před. Mužně, statečně v před a tak si získáme silné, pevné, statečné vůle a nabudeme ctnosti, která naší veřejnosti jako sůl jest potřebná a tou jest křesť. statečnost.

„Ve hnutích duše hlavním jest k o l e m v ů l e; závažími jí hýbajícími jsou žádosti a vášně, vůli sem tam nakloňujícími. Zámek hnutí odmykajícím a zavírajícím jest rozum, který rozměruje a ukládá, čeho kde, pokud jest jímati nebo utíkati. Ostatní menší hnutí jsou jako koly za hlavními jdoucími. Odkud nedává-li se žádostem a vášním přílišné váhy a zámek, rozum dobře uzavírá a otvírá, nemůž jít než spořádanost a shoda ctnosti, náležitá totiž zřízení skutků a povah.“ (Komenský ibidem 45. 46. str.).

Shrneme-li povinnosti své vztahující se k vůli, musíme říci: Vůle má se řídit rozumem, voliti rozumných prostředků, má přemáhati, mírniti; na uzdě držeti zlé žádosti, třeba by ty žádosti zdánlivě byly prospěšny.

Což Komenský pěkně vyjadřuje: „Plnost ctností co jest, tážeš-li se? Plný sbor těch, kteří spravují úřady v říši duše. Má zajisté královna duše ve skrovné obci svého obydlí všechny potřeby, které sluší spravovati moudrým řízením“. (Atrium Opp. III.)

1. „Věz nejprve hrad, na kterém sedí rozum, kde nechať za správkyni dvorskou obývá opatrnost.

2. Stodoly, sýpky, jatky, kuchyně, sklepy, i večeřadla svá, kde nechať veslo třímá střídmost — zdrželivost.

3. Má svou zbrojnici i přípravu na nepřátely, nad kterou nechať panuje statečnost.

4. Radnici nebo-li soudnici kde nechať diktaturu vede spravedlnost.

5. Má naposledy svůj chrám, srdce kde nechať za arcikněze prochází pobožnost.“

Tím, že pozná člověk vůli Boží, sezná také svůj poslední cíl, pozná také prostředky, které k tomu poslednímu cíli vedou. Tímto prostředkem jest plnění vůli Boží a cílem posledním jest Bůh sám.

Každý má plniti vůli Boží v tom povolání, v tom stavu a na tom místě, kam ho Bůh postavil. Povinnosti pak, které člověk má ať to neb ono postavení zastává, jsou dvoje. A sice povinnosti, které má člověk vzhledem k Bohu — a těm nás učí sv. náboženství a povinnosti k bližnímu a těm nás učí společenský řád a zvláště naše povolání.

Když jsme obohatili sebe potřebnými vědomostmi pro onen svět i pro tento svět, pak máme ze získané vědomosti udělovati také druhým. To jest naší povinností, to poroučí Bůh slovy: „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“

Poněvadž i v řádu přirozeném podřízeno jest nižší vyššímu, proto i člověk své duchovní vědomosti pro život časný potřebné musí podřizovati vědomostem, týkajícím se života věčného t. j. vědomostem náboženským. Tu nemohu si odepřiti uvéstí slova častěji citovaného Komenského: „Že kořenové náboženství v člověku jsou přirozené, prokazuje se tím, že obrazem božím jest. Obraz zajisté pronáší podobnost, podobné pak podobné že miluje jest zákonem všelikých věcí neproměnným. Člověk tedy poněvadž nic rovného sobě nemá kromě toho, k jehožto obrazu jest stvořen, jde z toho, že není kam by raději žádostmi se nesl kromě ku prameni, ze kterého se vyřinul, jen kdyby jej dosti poznal“. (Didaktika str. 46.)

Vědomosti náboženské má si hleděti jeden každý opatřiti neboť ony jsou sloupem, na kterém se otáčí celý mravní život člověka. Bez náboženského mravního vzdělání, které zušlechťuje srdce, nemůže se dařiti pravá věda — pravá osvěta — nýbrž jenom věda falešná — lžiosvěta.

Taková lžiosvěta jest hrozným karabáčem na společnost lidskou. Neboť takový polovzdělanec používá jen vědy své k tomu, aby své spolubližní ošidil, aby je oklamal, krátce stává se rafinovaným vzdělcem ve zlém, stává se rafinovaným darebákem.

„Když Pittakur na onen čas ono své *γνωθί σε αὐτόν* (poznej sám sebe) vynesl, s takovou pochvalou bylo ujmuto mudrci toto povědění, že chtěje je lidem schváliti, tvrdili, že s nebe spadlo, i dali je zlatými písmeny na chrám Apollina Delfského. Toto slovo jest opatrně zbožně sice smyšlené, ale přece pravdivé. S nebe zajisté ozývající se v písmech hlas co jest, než: „Poznej člověče mne, poznej sebe. Mne, pramen věčnosti, moudrosti i blahoslavenství, sebe, účinek, obraz, potěšení moje“. (Komenský Didaktika str. 27.).

Poznej sebe sama! Proto čtème často nápis ten v srdci svém t. j. uvažujme ve svém srdci jak své mohutnosti rozumové používáme! Zda-li nepěstujeme rozum příliš, nebo zase málo.

Rozum příliš pěstujeme, když lidské vědění přeceňujeme, když pěstujeme vědu jen ze zvědavosti anebo ze ctižádosti — ne abychom naplnili vůli Boží. Rozum zase pěstujeme málo, jsme-li neteční ke pravdě, nevzděláváme-li rozum svůj vždy dalšími vědomostmi, nepodrobujeme-li vypravované věci rozumné kritice, dáváme-li se příliš unášeti fantasií, obrazotvorností, citem náhle propuklým a p. . . .

Media via aurea — zlatá cesta nejlepší, to platí i zde. Hledme obohatiti svůj rozum, ale jen věcmi důležitými ne mnoho, ale dobře. Non multa sed multum! Dávati co náleží Bohu, Bohu, co náleží bližnímu, bližnímu, kráčeti tedy cestou správnou, spravedlivou, a konečně přemáhati i všeliké zevnější překážky — na cestu k dobru vedoucí — a sice statečně, neohroženě.

III.

Cit. Jak pěstovati má člověk tuto mohutnost duševní? Musíme především rozeznávati city vyšší a city nižší. Cit jest jako zlatá páska mezi rozumem a vůlí a proto nesmí se zanedbávati, ale nesmí se také přeceňovati.

City jsou tedy vyšší — nadsmyslné, a city nižší — smyslné. Mezi city nižší náleží také cit krásna, cit aesthetický, krasocit. Mezi city vyšší náleží cit náboženský. A toto rozeznávání jest velice důležité! Vyšší musí vždycky vládnouti, nižší ale musí poslouchati, to platí — odjakživa.

Proto tam, kde by cit vyšší, cit náboženský mohl býti uražen, tam musíme potlačiti cit nižší — smyslný — tedy i cit krasovědný. Budí-li tedy nějaká věc, na př. o b r a z vystavený třeba v obrazárně světové, cit aesthetický, barvy souladně jsou nanesený, všude veliká souměrnost, život, výraz tváří — ale spolu seznáme, že spolu uráží náš cit vyšší — cit náboženský — máme se od takového obrazu, třeba od nejslavnějšího malíře malovaného odvrátiti a cit aesthetický potlačiti ve prospěch náboženského, t. j. svou zálibu v nelibost změnit.

Co platí o obraze, platí podobně o sochách, o divadlech, o básních a jiných výtvorech aesthetických. Vidíme-li na prknech hrát nějaký kus, který jest velice souladně sestaven, osoby vynikají malebným krojem, děj sám velice dobře od herců jest pochopen, hraje se živě, jsou krásné přeměny — budí se v nás cit krásna; když však slova herci pronášena, nebo obsah samého kusu, předmět děje jest neslušný, nemravný — tím uráží se cit náš náboženský — a proto s nelibostí máme se od takového divadla odvrátiti a cit nižší — aesthetický — podrobiti citu vyššímu — citu náboženskému.

Totéž platí také o hudbě a zpěvu. Co jest platno, že hudba jest dobře nacvičena, že zpěvácké hlasy jsou vyškoleny, že tóny brzy do závratné výše stoupají, brzy zase do bezedné hlubiny klesají — co to jest všechno platno, když cit krasovědný, který se při poslouhání takové hudby a zpěvu budí — pěstuje se od účinkujících často na úkor citu mravného, citu náboženského — tím, že se opěvá předmět mrav a náboženství urážející! Člověk, který správně svého citu používati chce, musí cit aesthetický, cit záliby, cit krásna, ale cit nižší — potlačiti ve prospěch citu náboženského, citu to vyššího.

Čtème-li r o m á n, který psán jest s velikou obrazotvorností, živostí, dle uměleckých pravidel, s překvapujícím zauzlením — budí se v nás cit krásna, ten román se nám líbí, shledáme-li však v takovém umělecky spracovaném románě

sceny mrav urážející — nebo náboženství v posměch vydávající — odhodme jej! Cit nižší aestheticky obětujeme citu vyššímu, citu náboženskému.

Co mám teprv říci o krásné básni, kde v třpytivém pozlátku jed se skrývá. Báseň sama na př. svou formou má velikou cenu. Sloh vytříbený, slova lahodná, verše přirozeně plynoucí, — krásná porovnání, vhodné obrazy — ale při tom předmět sám jest špatný. Taková báseň, třeba s jedné strany budila cit krásna, s druhé strany ale uráží společenský mrav, náboženství — a proto pryč s ní! Jest to mrtvola obléknutá v lesklý šat, posetý třpytivými diamanty, a aby umrlčina nezapáchala, napuštěna jest voňavkou — umělecké formy.

• Chce-li člověk citu svého správně užívatí musí cit nižší, smyslný — krasocit — podrobiti citu vyššímu, nadsmyslnému — náboženskému.

„Nebo umění beze mravů co jest? Kdo prospívá v literním umění a schází v mravech, (stará jest to prűpověď) více schází než prospívá. Co tedy Šalamoun o ženě pěkné, ale od rozumu se odvracející řekl, totěž lze říci o učeném ale nemravném: Zápona zlatá na pysku svini — jest umění při člověku ode ctnosti se odvracející. (Přísl. XI. 22.). I jakož drahokamy se nesázejí do olova ale do zlata a třpytí se oboje tím skvěleji; tak umění nemá se pojíti s rozpustilostí, ale se ctností a přidá jedno druhému ozdoby. K obojímu pak kde přistoupí pobožnost pravá, dovrší se dokonalost . . . (Didaktika Kom. str. 70.).

O ostatních mohutnostech duše na př. o paměti, o obrazotvornosti a p. není třeba se zmiňovati, neboť slavní psychologové — vědatoři zahrnují všechny ostatní schopnosti duševní do jedné z těchto 3 shora jmenovaných.

Končím. Dnes se každý ptá při všem: „Co pak z toho budu mítí?“

Co z toho budu mítí když takto správně budu pěstovati duši svou a vzdělávati její mohutnosti: rozum, vůli a cit? — Mnoho, velmi mnoho z toho budeš mítí m. př.! Neboť když takto souladně všechny mohutnosti pěstovati budeš — pak nastane také soulad i v tvé duši! Pak budeš spokojeným se svým jednáním, neboť svědomí tvé bude tebe jako svědomitého chváliti!

A z této svědomitosti v plnění svých povinností života smyslného i nadsmyslného — vzejde ti blaho — časné i věčné.

Pěstujme tedy všechny mohutnosti duše své tak, abychom se připodobnili svému nejvyššímu vzoru a splnili příkaz Krista — nejlepšího vychovatele: „Budte dokonalí jako jest otec váš v nebesích.“

V těchto třech věcech abych užil slov Komenského — t. j. ve vzdělání rozumu pravdou — v zušlechťování vůle dobrem — a v pěstění citu pobožnosti — jest založena přednost člověka, poněvadž tyto věci toliko jsou základem přítomného i budoucího života; ostatní — zdraví, síla, sličnost, bohatství, vzácnost, přátelství, požehnaná věci daření, dlouhověkost, ničím nejsou než přídavky a zevnitřními života ozdobami . . . Příklad věc vysvětlí. — Hodiny ušlechtilým a velmi potřebným jsou nástrojem na rozměřování času, jichž podstata čili bytnost dovršuje se umělým všeho rozměřením. Pouzdra na ně přidaná, řezby, malování jsou věcmi, které přidávají něco zřetele, dobroty ale nic. Kdo by kdo krásného raději chtěl nástroje než dobrého — vysmáno bude dětinství jeho, proto, že nešetří toho, co nejhlavnější nese užitek . . . Nemoudrým pak jest neskonale škodlivěji ten, který člověkem býti chtěje, více šetří ozdob člověka nežli podstaty. Proto mudřec za blázny a bezbožné vyhlašuje ty, kteří život svůj za hříčku mají, nebo za tržiště ku provozování zisku, tvrdě, že takoví nedojdou chvály Boží ani požehnaní jeho. (Moudr. XV. 12. a 19.) — . . .

Tři tedy tyto věci: osvícenost, ctnost a pobožnost budtež našeho života činem podstatným ostatním pak všechny věci, budiž jen přídánky, měškáním se barvou. (Kom. Didaktika str. 37 a 38.)

Poznávejme rozumem svým pravdu — neboť pravda vysvobodí nás. Rozhodujme se vůli svou pro poznané dobro — ctnost. Srdce své zasvěťme citu a to citu náboženskému, citu lásky k Bohu a k bližnímu.

Pak budeme charaktery před Bohem i před lidmi.

Pak bude harmonie v celé naší duši — pak budeme opravdu šťastní.

FR. PIŠMISTR.

Příčiny vzrůstajícího se znemravňování mládeže a náš úkol.

Kdo by neznal pohanské pověsti, líčící překrásnými barvami tak zvaný „Zlatý věk“ na zemi? Doba ta byla plná půvabu a radosti, vždyť sami bohové s lidmi obcovali a tyto po přebálené smrti v nebi k duchům nesmrtelným připojovali. Zlatý věk zmizel — bohové opustili zemi a tato stala se dějištěm bídy, zármutku a bolesti.

I bible nám vykládá o zlatém věku na zemi. Byla to doba, kdy po stvoření světa Bůh odpočíval a zhlížeje se po díle svém, nazval vše dobrým; byla to doba, kdy stvořil člověka a jej pánem země učinil, s ním v ráji obcoval. I tato doba netrvala dlouho. Pro neposlušnost byl člověk z ráje vyhnán, a týž cherubem přísně střežen, aby člověku již nikdy přístupným se nestal. Ráj proměněn v údolí slzavé. Písmo sv. vykládá nám o děsných událostech, v přírodě a životě lidském, jež příčinu svou měly v hříchu, jichž následek opět byl hřích, trest a smrt přecházející z pokolení na pokolení. I v životě našem známe jedenkaždý zlatou dobu, k níž tak často ve vzpomínkách svých zalétáme a již tak horoucně zpět bychom si přáli: Jest to doba našeho mládí, ona doba, kdy žili jsme v plné nevinnosti, kdy žádné starosti, žádného bolu a žádné strasti jiné nepociťovali jsme, kdy všecky jsme milovali a všemi jsme byli milováni, kdy nad námi bděl náš starostlivý otec a pečlivá matka. Bylo to jaro přelíbezné, jež zdobila jen kvítka radosti a blaženosti. Kolik blažených radostí, nevinných požitků jsme pochovali mládím uplynulém? Co jest tudíž přirozenějšího, než že v tomto mladistvém štěstí vše, co kolem nás žije a se hýbe, máme za dobré a pěkné; že nejlíbeznější obrazy a vzpomínky nejnevinnějších a nejveseleji zažitých událostí v nás se zakotví pro celý život a na nich že si libujeme i ve dnech, jež nás již netěší! Nepochopujeme pak snadno, proč uplynulým mládím svět v očích našich poněnáhu na půvabnosti a kráse tratí?

Proč vše se nám zdá nevlídnějším a protivnějším než dříve? Proč se nám i lidé zdají špatnějšími a zkaženějšími, plnými úskoků a falše? Časové se mění a my s nimi!

Úsudky lidí řídí se tím, co nitro jich pociťuje. Proto úsudek bývá často kolísavý, náhled časté změně podrobený a nitro lidské s rozličnými zjevy života v nesouladu. Chápeme tak, že za všech časů si stěžováno, že přítomnost horší je minulosti; jsouť žaloby na zlé časy tak staré jako svět sám. A se žalobou tou

slyšíte i stížnost do rostoucí nekázně naší mládeže. Sami na sobě pozorujeme, že s lety žádné radosti nepocítujeme z jednání dorůstající mládeže, ba že ji i přísně někdy po — i odsuzujeme.

Jest nám příliš hlučnou, příliš bujnou, nedá si ničeho říci, neposlouchá! A žaloby tyto denně slyšíme a posloucháme-li staré lidi, jsou žaloby ty ještě horší, poněvadž tyto život už netěší a více po klidu a ztíší touží. Jejich mládí a v něm zažitá radost již dávno zapomenuta.

Žaloby na mládež jsou tak starý, že již písmo sv. praví „bláznovství sídlí v jich srdci“ a „již v mládí je mysl jich zkažena“.

Nebylo však doby, kdy na zdivočilost a znemravnělost mládeže si tolik bylo stěžováno jako za dnů našich. Třesoucím se srdcem sledujeme zjevy tyto a předkládáme si otázku: kam spějeme — jak vše skončí? Pokrok jest heslem naší doby ve všech oborech lidského konání a vědění, a jakási nevyslovitelná předtucha nám praví, že ne do předu kráčíme, ale že přítomnost horší — mnohém horší je minulosti: Vedle mocného rozvoje věd a umění vzrůstá se taková zkaženost mravů, že do ní stěžováno si bývá každou společností, úřady všech států, a že zavdává příčinu k bedlivým úvahám, jak by zlo toto vykořeněno bytí mohlo. I my majíce úkolem, starati se o řádnou výchovu mládeže, chceme důležitou otázkou tou se obírat, a poznati nejprve zjevy, pak příčiny zla toho a na konec pokusíme se ještě podati několik prostředků, jimiž by se snad nápravy docílilo. (Příště dále.)

MARIE HOFFMANNOVÁ.

O výchově dívčí ze stanoviska praktického života.

Přednáška na vědecko-paedagogickém kursu o svátcích svatodušních v r. 1906 pořádaném v Olomouci.

O výchově dítek vůbec předneslo a napsalo se již tolik, že by se zdálo, že další ještě rozebírání této věci, bylo by, jako přilévati vody do moře.

Dnešní však dobou, kdy z výchovy vůbec život praktický vytrhl část, týkající se výchovy toliko dívek, aby tuto část jako zvláštní předmět vychovatelské bedlivosti všem rodičům a vychovatelům před oči postavil a zvláštní zřetel k ní obrátil, nebude zajisté od místa, když i my o výchově dívčí ze stanoviska praktického promluvíme.

Výchova dítek jest tak velikým uměním, že veliké úcty a vážnosti zasluhují ti, kdož dítky své dobře vychovali. Proto právem praví sv. Jan Zlatoústý: „Výše než každého malíře a sochaře cením toho, kdo rozumí vzdělávati duše mládeže pro ctnost“. A pravdu dí. Malíř a sochař zpracovávají mrtvou hmotu, která dobrovolně poddává se dovedné ruce umělcově, ale vychovatel zpracovává bytost živou, která mnohdy se vzpěčuje svou přirozeností a jindy návodem člověka nepřítele, jenž do setby dobré a ušlechtilé výchovy seje kókol zlých příkladů a ponoukání.

Když vychování dítek jest úkon tak svrchovaně důležitý, tróufám si tvrditi, že výchova dívek jako polovice úkonu toho stojí na místě prvému, neboť až dosud dávala se na místo druhé, méně důležité. Jest tedy poněkud zanedbaná, ježto až do nedávna všecek zřetel obracel se k výchově hochů.

A proč by měla býti výchova dívek důležitější? otázka se asi mnohý. Poněvadž žena jest nejen pro pořádání domácnosti a k zaopatřování hmotných a vezdejších potřeb pro domácí, ale, jak žalm 127. praví, „jest vinný kmen plodný“. Žena jest símě, z něhož vzchází rodina, a jako takové jest třeba, aby símě bylo dobré; neboť dobrý strom dobré ovoce nese, zlý pak strom zlé ovoce nese. Chce-li hospodář sklídiť z pole úrodu dobrou, musí dobré símě zasévat, neboť špatné símě špatnou úrodu dává. Žena má zvláštní postavení v rodině. Ježto muž po svém zaměstnání z domu odchází, jest ona nejvíce se svými dětmi pohromadě a musí tedy sama všecku bedlivost k tomu obrátiti, aby děti své dobře vychovávala, domácnost řídila, čeledi práci vykazovala a pod. Jest samozřejmo, že tento neustálý styk s domácími má na všechny mocný vliv a proto třeba, aby žena dobře vychovaná dobrým vlivem svým rodinu zušlechťovala, vzdělávala a tak ke zdaru a šťastné budoucnosti děti přivedla. To všechno by nemohla, kdyby k tomu dobře vychována nebyla.

Než působení ženy neomezuje se pouze na domácnost, ono sahá také přes práh její a podléhá, jak to vůbec ve zvyku bývá, veřejné kritice. Bylo by smutno, aby ženě tato kritika byla lhostejnou. Žena svou přirozeností touží po tom, aby byla vážena a chválena a rmoutí se, pak-li jí kritika přízniva není. Nutno tedy, aby byla vychována tak, aby dala podnět k tomu, by její touha došla cíle, ale způsobem zaslouženým, ne jen pro marnost. Ona budiž vychována ve společenských ctnostech; ať umí býti shovívavou vůči chybám jiných, ale přísnou k chybám svým, ona buď svornou a snášlivou, aby všude zářila příkladem.

Známo jest, že žena zaujímá ve společnosti lidské důležitá místa — buď jako učitelka, úřednice, vychovatelka, živnostnice, obchodnice, služebná a j. Ba známe přece i královny, císařovny, jež vládly velkými říšemi. Mnohá z těchto vyjmenovaných povolání zaujímaly ženy dávno a dávno a o některých zdá se nám, že pocházejí jen z novějších století. Ale ať jest tomu jakkoli, i tenkrát, kdy zákonem byla žena zastrčena do úzké své domácnosti, vykonávaly ženy na své muže vliv tak mocný, že tak mnohý král vládl říši své jen pod vlivem své choti, tak mnohý ministr úřadoval dle rady své ženy, tak mnohý soudce soudil dle úsudku své manželky a tak mnohá chytrá žena přivede muže tam, kde ho chce míti a poměry obcí, společností, národů a států leží v rukou žen.

Tento vliv žen na poměry veřejné nebude nikdy odstraněn, pokud ženské pohlaví žíti bude.

Z té příčiny musí se s touto přirozenou silou žen počítati a žena musí býti vychovávána tak, aby svým vzděláním, svou ušlechtilostí a venkonce mrvnou povahou mohla vykonávati blahodárny vliv na veřejné poměry, právě tak, jak mnohé neblahým vlivem působí svým půvabem na jednotlivce.

Z tohoto tedy patrně, jak jest důkladná výchova dívčí potřebná. Aby dítě v nejtětlejším mládí již svou přirozeností klonilo se vlivu rozumné výchovy, jest třeba, aby je živila, t. j. kojila a vychovávala vlastní matka, neboť i nejlepší ústavy nemohou dítěti poskytnouti toho, co skytá výchova mateřská. Obzvláště dobré výchově na újmu jsou kojné cizí, zejména padlé ženštiny, jejichž náruživosti a zlé náklonnosti dítě do sebe ssaje. Také nezkušené, mladé a neprozřetelné chůvy mohou dobré výchově dítek býti spíše na újmu než na prospěch. Také společnost jiných dítek má na výchovu veliký vliv, proto snažme se záhy vypátrati mravní hodnotu oněch dítek, jež často s našimi se stýkají, aby od nich úhony nevzaly. V srdce

dívčí vštěpujme záhy společenské způsoby a mravy, jimiž účinně potlačujeme všeliké necnosti, jež v srdci dítěte zdánlivě bez příčiny vzrůstají, jako plevel mezi obilím vzrůstá, aniž by ho byl hospodář zaséval. U dívek tak záhy jeví se sobectví a závist. Jen pozorujeme děti v rodině, jak se často tahají o nějakou hračku, jak se perou o zbytek jídla na talíři, jak zlostným pláčem si ulevují, když jedno nad svými soupeři zvítězilo a jídlo uchvátilo. Jak měří okem závistivým, nedostalo-li jiné větší kousek jídla, lepší šat neb jinou věc. To všechno mírněme domluvou, příkladem a když třeba i přiměřenými tresty. Nebo vychováme z dítěte ženu hašteřivou a závistivou. Dívčí přirozenost brzy také projeví náklonnost k marnivosti, kteráž na žádný způsob nebud' živena, ale stále a stále potlačována a na pravou míru uváděna, neboť víme, že marnivost ženu ke smutným koncům přivádí. Varujme se pochlebovati dítěti chválením jeho šatečků, nebo tělesné krásy, obdivováním jeho chytrosti a pod. Naopak, jakmile zpozorujeme necnosti tyto, hned ji dusme poukázáním, že jiní daleko nad ně předčí, dopustí-li se nějaké chyby, hned je pokořme v jejich domýšlivosti a mají-li šat, na němž si zakládají, hned jich poučme, jak ta krása bude dlouho trvati; zejména při první skvrně nebo trhlině, kterou si na šatě svou neopatrností způsobily. Kdybychom toho opomenuli, vychováme ženu marnivou, fintivou a marnotratnou, která často rodinu do bídy uvrhne. Navádějme dítě ke konání dobrých skutků a snažme se z prvu pohnouti je k tomu pro příjemnost, která z toho pochází; ano dejme jim pocítiti následků zlých, spáchaly-li něco zlého. Zprvu spokojiti se musíme s tím, koná-li dítě dobré, proto že jest to příjemné, nebo že samo z toho má užitek a nenáviděti zlé, že z toho má škodu. Až se rozvine v dítěti rozum, budeme ho učiti konati dobré pro dobro a vystříhati se zlého pro zlo samo a zejména z lásky k Bohu a k bližnímu.

Kdo s dítětem se zabývá, ví, jak často se stává, že nejtěžší nemluvně projevuje před cizími osobami strach a bázeň. Obzvláště, když někdo cizí vztahuje po něm ruce, ba někdy pouhý pohled stačí, že se dítě od člověka odvrací a tulíc se k matce, dá se do křiku. Zjev to, řekl by každý, praobyčejný. Budiž; ale zasluhuje povšimnutí a rozumného působení na dítě, aby této bázně zbytečné zanechalo. Nedovolme dítě čímkoli strašiti, ale naopak poučme je, jak marné a nepatrné jsou věci, zejména ty, jež domníváme se viděti a jichž se bojíme. Učme dítě omezovati a na uzdě držeti přílišnou důvěřivost, ale vedme je k statečnosti a přiměřenému způsobu obrany a samostatné pomoci, je-li v nesnázích. Kdo by popíral, že není ženě třeba statečnosti a duchapřítomnosti? V kolika to nesnázích a nebezpečích nalézá se ať dívka, ať žena nebo matka v životě svém! Pomněme jen na náhlá neštěstí, onemocnění; a což nebezpečí cti a dobrého jména, jež obzvláště ženskému pohlaví nade vše svato býti má a jež tak často ohroženo bývá! Proto srdnatost dívky záhy cvičiti a vštěpovati jest zcela na místě.

Samozřejmo, že zvláště k poslednímu třeba náležitěho zdraví tělesného, jehož třeba šetřiti již s výchovou. „Čistota sluší tělu i duši.“ Otuzování těla dívčího, přiměřené zaměstnání, jež jest zároveň přípravou pro budoucí dívčí povolání, skromné a zdravé dívčímu potřebné pokrmy přispějí k tomu, že z dítěte vzroste dívka statná a zdravá. Tělo nesmí ani v nejtěžším mládí býti těsným šatem, v dívčím věku pak dokonce ne šněrovačkou upínáno, neboť by u vzrůstu zakrnělo a velmi těžce kdysi vytrestalo by dívku samu, jejíž tělo nerozumným šatem bylo nevyvinuto. Vímeť přece, k jakým těžkým úkolům povolána jest žena a matka a nemine-li dívku tento

úkol a má-li ona na dlouhá léta zachovati se své rodině, jest nanejvýš nutno, aby tělo její při rozumné výchově bylo též tak chováno, aby všechny těžkosti, útrapy, choroby a j. zdolávalo a žena aby se takto vychovala na matku zdatného pokolení. Ke zdatné výchově tělesné však náleží také čistota mravů a odříkání. Nejvíce dívku zdobí čistota mravů. Té však nelze učiti teprve v dospívajícím věku, nýbrž záhy, čím dřív, tím líp. Rozumná matka sama pozná vhodné chvílky, kdy třeba dítě vštěpovati základy mravopoctnosti. Zapíratí se a umrtvovati tělo vůči různým žádostem a touhám začínějí dítě dokud jest nemluvnětem. Odepře-li matka dítěti pokrmu, jehož mu není třeba, pamlsku neb hračky, bez nichž se může obejít a nepovolí-li obzvláště tehdy, když si dítě umíní a křikem chce toho neb onoho dosáhnouti, to jsou již základy odepírání si a učí-li se dítě poddati se vůli matčině pak snadno podá se i vůli vlastní, když doléhati budou na ni různá pokušení: touha po dobrých lahůdkách, lahodných nápojích, touha po pěkném šatstvu a jiných, smyslům lahodících rozkoších. Umět vládnouti sebou a držeti na uzdě smysly své jest u dívky svrchovaně důležité, ba řekla bych, jest to důležité moment, jenž rozhoduje o mravní ceně celého života člověka vůbec, ale zvláště u dívky.

Kéž by jen v ohledu tomto byly naše matky vzdělanější a důslednější. Dětem na př. nepatří ani pivo ani víno a nejméně kořalka, neboť toto všechno rozněcuje krev u dospělých, tím více u dítek. Ani v nemocích nedoporučuje se dětem těchto lihovin, což zvláště prof. Nothnagel ve svém pojednání o dětské hygieně zdůrazňoval. A přece znám nescíslných příkladů, že v rodinách zámožných dává se dětem, hochům i dívkám víno, pivo a mnohé silné, masité a kořeněné pokrmy a že se podobné věci přinášejí do školy na snídání. Právě dívky rodin zámožných bývají tak bledé a chudokrevné, že se málo pohybují a nepřiměřeně vyživují. Dítě rodičů chudých jest v této věci u veliké výhodě před dítkami rodičů zámožných. Že jest skrovně vyživováno pokrmy více moučnými, mlékem a chlebem, bývá zdravé a červených, buclatých tváří.

Zdravé, vyvinuté tělo útlé dívky bude vyžadovati přiměřeného zaměstnání, jež se najde ve hrách a při práci matčině v domácnosti. Kolik tu najde dívka zábavy, kteráž jí bude přípravou pro život. V kuchyni bude matince stále po boku, tu něčím zamíchá, tu přinese vody, tam dřeva, doběhne pro leccos ke kupci. Naučí se jmenovati zboží, umí posouditi jeho cenu, pozná peníze, naučí se s nimi zacházeti, učí se počítati a co hlavního, vštěpuje si základy poctivosti. Peníze, které přinese zpět, vrátí poctivě matince. Učí se tedy v jistém smyslu pravdomluvnosti, upřímnosti a způsobům společenským. Aby mohla také maminku napodobovati v její práci, má různé hračky kuchyňské, prací a šicí náčiní a nezbytnou pannu. Děvčátka bez panenky nelze si představit. Taková malá maminka, kuchařinka a prادلenka užitečně a příjemně zkrátí si chvíli a připraví mamince a všem domácím nejednu utěšenou chvíli. Rozumí se samo sebou, že má býti dítě vždy pod dozorem, nebo aspoň nemá býti od matky daleko, aby dítě, jsouc jisto, že nikým není pozorováno, nezabíhalo do krajností nebo nepřístojností, když napodobuje dospělé; nebo nedalo se strhnouti k rozpustilosti, již způsobilo by sobě nebo jiným škodu, zranění nebo něco podobného.

Tak, jak se dívky jeví samy, nebo mezi sebou, přirozené, bez falše a přetvářky, tak ať se jeví před rodiči, učiteli a jinými osobami. Dívka ať jest pravdomluvná, upřímná i tehdy, když v duši cítí, že ta pravda jí uškodí, nesmí se od pravdy uchýliti. Když dívka něco spáchá, nevyplní rozkazu,

nebo jinak přichází do rozpaků a nyní uvažuje, má-li se přiznati a pravdu pověděti. A podivná věc! Mnohdy nikdo dítěti neradí a přece napadne to dítěti samo: „nepřiznám se!“ Tváří se nevinně a zapírá statečně. Rozumná matka pozná lež a nenechá jí bez trestu. Trestem tím nemyslím trest tělesný. Ten budiž vždy až posledním prostředkem výchovatelem. Domluva, odepření dítěti nějaké hračky, zábavy, nebo něčeho, co jest mu milé a co dívky citelně se dotkne. Aby dítě k pravdě přilnulo a přetvářky se vystříhalo, k tomu ovšem základ položí výchování náboženské.

Základ k náboženské výchově klade ovšem matka zároveň s výchovou ostatní a nelze ji ani od ostatní nijak oddělovati, nebo jí nějakou zvláštní dobu vymezovati. Každá zbožná matka počíná dítěti, jakmile dovede se po své domácnosti rozhlížeti, ukazovati na obrazy na stěnách rozvěšené a označovati pravými jmény. „Bůh, Panna Maria, anděl strážný“ atd. Učí je spínati ručičky a dokud dítě nemluví, sama nahlas kratičkou modlitbičku odříká. Později učí dítě dělati kříž. Později, když se dítě naučilo žvatlati, učí je nějaké nábožné průpovědi, potom teprve „Svatá Maria“, ještě později „Zdravas“, pak teprve „Otče náš“. Modlitby ať jsou zprvu krátké, aby dítě neunavovalo. Matka vezme dítě občas do kostela. Tam odtud přinese si dítě velkou zásobu otázek, tak že bude mít matka na dlouhou dobu příležitost činiti dítěti náboženské výklady. Nelze ani dosti upozorňovati, kterak vedeno býti má dítě, aby rádo se modlilo a nevzpěchovalo se, když je matka k modlitbě vybízí. Nikdy ať není dítě bitím nebo hrubým nějakým způsobem k modlitbě nuceno. Spíše mu odepřeme, co dítě zvláště by rádo a řekneme mu: „Vidíš, kdo se nemodlí, tomu Pán Bůh nic nedá. My, tvoji rodiče také se musíme k Pánu Bohu modliti, abychom dostali, čeho potřebujeme, aby se nám na poli urodilo, aby nás Pán Bůh chránil.“ Je-li mnohé nebezpečí, bouře, požár a pod. a dítě vidí vroucí modlitbu domácích, poznává, že člověk závisí od Boha a že třeba modlitby, důvěry a lásky k Bohu, aby mohl doufat v pomoc jeho. Srdce dívčí jest v ohledu tom měkké a daleko povolnější než u hochů a proto upřímná, s láskou podávaná výchova náboženská dobře se ujímá. Když matka učiní pro tuto výchovu vše, co v moci její jest a pokud schopnost a vlastní vědomosti náboženské stačí a zároveň v modlitbách dítěti Pánu Bohu poručí, pak zajisté Bůh svou milostí doplní, čeho se výchově této ještě nedostávalo.

Pak může matka směle poslati svou dcerušku do školy, aby tam pokračovalo její výchování a vzdělání.

Návštěva školy dle stávajících zákonů v naší říši trvá, jak známo osm roků. Zdá se býti značně dlouhá a přece uběhne mimo vše nadání jako voda, tak že rozumní rodiče mají mnoho příčin, aby od té chvíle, kdy začíná dítě navštěvovati školu, myslili na to, k jakému povolání dívku vychovávají, bude-li nutno dáti jí též vyšší vzdělání, než poskytnouti může škola obecná, zůstane-li dívka při domácnosti, nebo bude-li jí třeba hledati samostatné postavení mimo dům.

To ovšem vyzorovati se musí během školního věku, k čemu projeví dívka náklonnost. K závěrečnému rozhodnutí bude třeba přibrati ovšem finanční poměry a jiné možné okolnosti, s nimiž nutno pro budoucnost počítati.

V každém případě však nutno školní vyučování v rodině vydatně podporovati. Rodiče měli by dívce popřáti času a snad i pomoci jí poskytnouti, když koná své úkoly a učí se uloženým věcem ať již z paměti ať

již jsou to úkoly vyžadující rozum a úsudek dítěte. Svědomitým plněním povinností školních navykne dívka svědomitosti v plnění povinností v domácnosti aneb jiném svém budoucím povolání.

Hledí-li rodiče na učení školní ustavičným míněním, že děvče toho potřebovat nebude a že tedy není třeba, tomu neb onomu předmětu věnovati mnoho pozornosti, naučí se dívka podceňovati i předměty důležité, zlehkomyslní a tato lehkomyšlnost ji bude doprovázeti po celý život při všem zaměstnání.

Jak neblahé následky má lehkomyšlnost u děvčete, jest dobře známo. Jest lehkomyšlná v práci; žádné nevěnuje náležitou pozornost a dělá ji jen z polovice. Jest lehkomyšlná na svůj zevnějšek, nehledíc, jest-li svému stavu a povolání přiměřeně upravena a vystavuje se lidskému posuzování a výsměchu. Jest lehkomyšlná ve svém chování, nic nedbajíc, sluší-li se to či ono činiti neb mluvíti a podobné. Jest lehkomyšlná v modlitbě a nenajde nikdy mravní opory, když na ni doléhati budou nebezpečnosti. Ať již zaujímá později taková dívka nějaké samostatné postavení, ať se provdá, přinese tuto vštípenou lehkomyšlnost do svého povolání. V prvním případě nebude dlouho trpěna, v druhém může zaviniti neblahé poměry v domácnosti, v hospodářství a nesvornost v manželství.

Samozřejmě tedy, aby se v rodině hledělo na vyučování školní jako na celek, z něhož žádný předmět nesmí býti zanedbáván jako méně cenný, aby dívka nejen nabyla všestranného vzdělání a mohla v případě potřeby a možnosti pokračovati ve školách vyšších a naučila se důslednosti a svědomitému plnění povinností v každém ohledu.

Ježto školy naše děti učebnými hodinami a látkou učebnou v pravém slova smyslu přetěžují, takže neblahé následky se jeví v celé společnosti lidské předčasnou nervosou, bude děvčeti zajisté milým odpočinkem přiměřená práce domácí při vaření, při prádle, v zahradě, snad i na poli a v rodinách městských, kde toho všeho není, osvěžující procházka za městem, v sadech, tělocvičné hry a podobné zábavy. Třebas 12—14leté děvče velké práce nezastane, proto přece ji od těchto prací neodlučujme, ale přidržujme ji také tam, kde jedna nebo více služebných práce domácí konají. I tam najde se vždy nějaké zaměstnání pro takovou dívku. Vždyť se tu jedná jen o to, aby děvče získalo zájem pro domácnost, aby zkusilo některé z domácích prací konati aspoň dokud jest doma, dokud neodejde na studie, v chudých rodinách pak do služby, neboť i v tom případě budou dívce tyto začátky, které doma prodělá, dobré. V případě prvním, jde-li dívka na studie, nemá již příležitosti, pracím domácím věnovati pozornost, poněvadž jí nastanou jiné starosti a poměry v cizích bytech, jak známo, toho nedovolí. Ale aspoň o svátcích a v prázdninách by se tak mělo stávat, aby se ty začáteční pojmy o práci v domácnosti obnovovaly a rozšiřovaly. Každá matka pošetilá, která toho nedbá, aby dceru v domácnosti přiučovala a myslí, že to není studované dcery důstojno, aby v domě pracovala. Ó nikoli, práce ani studovanou dívku nehanobí, naopak prospívá jí a mladé bujné tělo dívčí otužuje. Vždyť na př. mytí podlahy jest dobrým tělocvikem pro dívky bledničkou stížené.

Znalost domácích prací a všeliká obratnost při vaření, ručních pracích a podobných ženských zaměstnáních, jest vždy přízdobou vzdělané, studované dámy. Vzpomínám tu doktorky Baborové, kteráž před lety byla promována na universitě pražské a bylo o ní jako zvláště intelligentní dámě a nemýlím-li se první doktorce v Čechách v Praze promované psáno a

„Světobor“ přinesl její podobiznu a v životopise jejím bylo zvláště podotčeno, že jmenovaná doktorka vyzná se nad to, že jest doktorkou, i v domácnosti, vaření a šití. A to se mně na ní velmi líbilo, že při svých vysokých studiích nezapomněla, že jest také ženou a že diplom doktorský nebyl na újmu její znalosti ženských prací domácích a ručních.

To by mělo každé matce býti pohnutkou, aby pro každý případ přiučovala dceru domácím a ručním pracím ženským.

Jde-li dívka chudé rodiny do služby, není jí na škodu učení školní. Jsou mnohé příležitosti, kdy se bude moci ze svých vědomostí těšiti. Tu v trhu bude moci dobře počítati, tu v domě bude znáti pravidla, jak práci rozdělit, aby při mnohé práci příliš se neznabila. Rozumné rozdělení práce v domácnosti ušetří hospodyně času a námahy, kdežto práce neurovnaná, pro níž běhati se musí brzy do pokoje, brzy na dvůr, brzy do města a zase jinam, unaví velmi a jest s ní spojena velká ztráta času. Náboženská výchova jest sice všem dívkám potřebná, ale jest zejména služebné dívce silnou oporou v cizím domě, kde dlužno rozeznávati, co jest mé a tvé, kde třeba v pokoře poslouchati rozkazů a svědomitě vykonati uložené práce, ale neohroženě hájiti své náboženské přesvědčení a práva, konati své modlitby a navštěvovati služby boží a chrániti svou počestnost.

Co však počítí s děvčetem, které žije v takových poměrech, že sloužiti právě nemusí a přece majetek do budoucna není tak velký, aby poskytoval jí dostatečných prostředků k poctivé výživě?

Dnes vyvinuly se poměry sociální tak, že jsou rodiny nuceny, pokud jim to jen trochu možno jest, dáti dceři takového vzdělání, aby nemusila čekati zrovna na vdavky, neboť dnešní doby jest těch vdavek málo a ještě méně takových, v nichž by dívka našla své štěstí. Jest-li pak dívka opuštěna, nemajíc rodičů, kteří by se o ni starali a její dobré jméno hájili, musí se dívka snažiti sama svou prací se živiti. K tomu ovšem musí míti patřičné vzdělání.

Kterému povolání může se dívka věnovati?

1. Učitelství. Na Moravě máme 1 státní ústav učitelek v Brně — obsahující 4 ročníky, 2 klášterní ústavy s právem veřejnosti v Olomouci a v Řepčíně obsahující střídavě 2 ročníky, 1 soukromý ústav ve Val. Meziříčí vydržovaný městem a projektován jest pokrokový ústav dívčí, který ještě nemá domova.

Jako příprava vyžaduje se pro ústavy učitelské škola měšťanská, již vykázati se můžeme dnes již skoro ve všech větších městech, takže téměř každý okres má dnes již nejméně 1 školu měšťanskou, což však ještě nestačí pro potřebu národa. Doufejme, že se počet jejich zvýší, tak že jednotlivé rodiny, chtějící poslati své dcerky do těchto škol, budou to moci učiniti při menších nesnázích a vydání. Jen že počet žákyň, jež mohou býti přijímány do ústavu učitelek, jest tak omezen, že jen velmi malá část přihlášených může býti přijata. Známo, jaké zápasy svádějí se o to, aby ta která měla přednost před jinou, aby se jí toho štěstí dostalo býti přijatu. Jen mimochodem připomínám, že by v přijímání žákyň měly býti jakési normy, aby nebyla tak nápadnou protekce, která často obšťastní dívku málo zasloužilou a mnohdy ani povolání nemající, kdežto jiná, která mnohdy s láskou k povolání tomu spěje, jest odmrštěna a musí hledati povolání jiné. Na každý však způsob měli by rodiče uvažovati prve, nežli dceru na ústav dají, bude-li ona míti povolání, lásku k mládeži, bude-li se k učitelství hoditi. Která dcerka má to již z domu vštípeno, že bude učitelkou jen

proto, že bude zaopatřena a nesnaží se osvojit si vyšší ideály, jež toto povolání posvěcují, pak z ní není dobrá učitelka, ale pouhá dělnice.

2. Školy obchodní. Která žákyně nemůže neb nechce navštěvovati ústav učitelek, může studovati školy obchodní. Dvouleté školy obchodní zřízeny jsou při Vesně v Brně a Pöttingeu v Olomouci. Jednoróční v Přerově, Kroměříži, Vyškově, Uh. Hradišti a j. Vyžaduje se k nim příprava v měšťanských školách. Mají tu výhodu, že v nich studie netrívají tak dlouho a jsou tedy lacinější a připravují dívky k praktickému povolání v obchodě, na poštách, v pisárnách, záložnách, pojišťovnách, továrnách a j. Zdá se mi, že by se pozornost obecnstva, zvláště rodin méně zámožných k těmto školám obrátiti měla, poněvadž obor obchodní a průmyslný, na němž dosud kyne budoucnost, jest našimi silami ještě nejméně obsazen.

3. Lyceum. Nejnovější vymožeností v našem dívčím školství jsou lycea, kteráž jediná škola jest zřízena v Brně při Vesně. Jest to 6ti třídni škola poskytující dívkám vzdělání jako na školách středních a dala by se přirovnati k reálnému gymnasiu.

Přijímají se do ní žákyně tyto: Do I. tř. žákyně aspoň 10ti leté, které se podrobily zkoušce podobně asi, jako skládají hoši do I. tříd škol středních. Do II. tř. žákyně, které vyšly z I. tř. školy měšťanské, když se podrobily zkoušce z látky této třídy.

Do III. tř. jen ty žákyně, které odbyly II. neb III. tř. třídu škol měšťanských s velmi dobrým prospěchem a ještě musejí konati přijímací zkoušku. Do IV. tř. se asi před dvěma lety přijímaly výborné žákyně ze III. tř. měšťanské, když se z některých předmětů dle návodu ředitelství soukromě připravovaly a přísné zkoušce podrobily. Dnes to již není přípustno a musejí žákyně ze III. tř. měšťanské do souhlasné (tedy III. tř.) lycejni skládati přísnou zkoušku, což se mi zdá nespravedlivé. Tímto stěžuje se venkovským rodinám přístup na lycea, tak že tato, ač-li se rozšíří, budou patentovaným školstvím pro velká města.

Jak vidno, nepřijímají se tedy do IV. a dalších tříd lycea nové žákyně.

Po absolvování dívčího lycea mohou se žákyně, když se k tomu přihlásí, podrobiti maturitní zkoušce a mohou se věnovati buď učitelství, za kterýmžto účelem musí svá studia doplniti paedagogikou a metodikou, nebo se mohou věnovati učitelství na lycejích, ku kterémuž účelu musí absolvovati 6 semestrů studií na universitě, z nichž aspoň 5 na fakultě filosofické („Dívčí školství u nás a jinde od prof. Dra Drtiny str. 42.), musí podati průkaz, že se účastnily prací svého oboru v ústavech universitních a že poslouchaly mimo to přednášky o paedagogice a jazyku mateřském.

Nejnovějšími ministerskými výnosy jest absolventkám dovoleno studovati na universitě lékárnictví, když se prve na některém gymnasiu podrobí zkoušce z latiny z oboru prvních šesti tříd.

Z toho, co zde pověděno, viděti, že jsou lycea pro mnohé naše střední rodiny nedostižným ideálem. Jest to studium dlouhé a drahé a jest se obávati, že něžná tělesná instituce žen stěží ji vydrží. Pokud mohu z máloleté sice zkušenosti souditi, budou lycea vedlejšími průchody, jimiž budou se dcery našich rodin chtít prodrati k učitelství, protože na ústavy učitelek jest tak těžko se dostat. Bude to však chybou pro lycea i pro kandidátky. Drahé toto školství nebude moci osvědčiti svoji účelnost a kandidátky věnující se učitelství přes veliká studia svá přece nebudou míti té paedagogicko-didaktické ceny, jako absolventky ústavů učitelských. Znáám to již z praktic-

kého života, že mnozí naši kollegové s maturitní zkouškou z reálek a gymnasií, když skládali zkoušku pro školy měšťanské, při praktických výstupech museli od zkoušek odstoupiti nebo propadli.

Žákyně ze IV. tř. lycea mohou se též věnovati poště.

Jest-li tedy lyceum školou tak říkajíc extravagantní, co teprve říci o gymnasiích, jež sice jsou velmi vzácným zjevem v naší říši, ale nemají nic nového, dívčímu pohlaví zvlášt přiměřeného, ježto jsou založeny na těchže základech, jako gymnasia chlapecká.

Daleko cennější jsou pro dcery našich středních rodin školy měšťanské připravující pro školy obchodní, pro ústavy učitelské ano i pro všechna praktická zaměstnání života veřejného. Jest-li škola měšťanská zákonitou a dostatečnou přípravou pro budoucí učitelku literární, tím více pro industriální. Industriální učitelky budou nyní mnohem lépe opatřeny, nežli bývaly před lety a studia jejich nebudou přece vyžadovati tak dlouhých let a nákladu, tak že i méně zámožné rodiny mohou své dcery k tomuto povolání dáti vzdělati.

Rovněž bezpečného zaopatření dosáhnouti může dívka, věnuje-li se oboru výrobnímu nebo obchodnímu, hospodářskému nebo jinému v praktickém životě obvyklému a často hledanému zaměstnání.

Mnozí rodičové se domnívají, že děvče nadané, které ve škole obecné a měšťanské dobře prospívalo, musí jen studovati, aby své existence v životě došlo. Bylo by smutné, abychom musili posílati k šití, k vaření a hospodaření v domácnosti nebo k ženským řemeslům dívky málo nadané a slabého ducha. Tak by se ženská zaměstnání málo vyšínila, ženy by v tom oboru utrpěly na své reputaci, neboť každý by pak hleděl na dívku, která nestudovala, nějak z vysoka. Ba dívky samy, dívky studované, by jinými, jež nestudovaly, pohrdaly. Toho přece žádá, která hledí svého zaměstnání svědomitě, která ve svém oboru snaží se vzdělávati a vyniknouti, nezasluhuje. Vždyť i ženy z lidu mohou se státi svým způsobem znamenitými. N. př. M. D. Rettigová proslavila se svým hospodařením a kuchařstvím.

Základ odborného, pro život potřebného vzdělání poskytují odborné školy výrobní a průmyslné, jaké máme zařízené v Brně a Olomouci při Vesně a Pöttingeu, kteréžto ústavy — buďž jim to ke cti vzpomenu — poskytují vyučování v ručních pracích dívkám a ženám z lidu zařizováním večerních kursů. Tímto jest mnohým chudým rodinám poskytnuta možnost naučiti se hotoviti potřebné šatstvo a prádlo pro domácnost. Ovšem, že této lidumilnosti užiti mohou nemajetné rodiny z nejbližšího okolí, takže podobné rodiny na venkově ho užiti nemohou. Zámožné rodiny rolnické dávají své dcery namnoze na vzdělání buď do Vesny neb do Pöttingea neb na jiné ústavy. Jsou-li dány do klášterů, vysmívá se jim svět, že vzdělávaly se v prostorách temnoty a zpátečnictví a každou řeholní učitelku líčí jako představitelku omezenosti a trýznitelku ducha. Mimo to poukazuje se na drahotu, s jakouž spojeno jest bydlení a vzdělávání se v klášteře. Račtež však, velectění, uvážiti vydání ve Vesně nebo v Pöttingeu, v ústavech tak moderně a pohodlně zařízených! Jsou to tak velké náklady na vydržování těchto velkých ústavů, že si nelze pomysleti, aby se tu chovanky lacině ubytovati nebo stravovati mohly. Není mým účelem vypočítávati a srovnávati vydání měsíční za jednotlivé chovanky v ústavě klášterním a veřejném, abych dokázala, že tu neb tam jest to lacinější, ale na jedno musím přece poukázati: Naše veřejné ústavy nádherně a se vším možným pohodlím zařízené, nejsou výchově našich dcer rolnických nebo středních

rodin maloměstských zcela na prospěch. Uvažte jen, velectění, jak se asi cítí doma nešťastnou dívka, která pobyla 1 nebo více let v ústavě opatřeném vším pohodlím. Ráno vstávala v zimě ve světnici vytopené, chodba byla vytopená, šaty měla hned při ruce na zvláštním věšáku, nad umývadlem byl vodovod, z něhož mohla vodou plýtvati, v kuchyni točila se s holubičkou na hlavě a ve zvláštním úboru, navštěvovala často koncerty a divadla. A doma? Musí šetřiti i hloupou vodou, neboť donášení stojí mnoho času a námahy, někde i peníze. Musí se šetřiti otopem. Jestli drahý. A kdyby také toho potřeby nebylo, musí často napřed vstáti a zatopiti si, chce-li míti teplo. To se choulostivé slečince často nelíbí a než tomu odvykne, stojí to nejednu mrzutost v domě. V té věci jsou naše skromně zařízené budovy klášterní mnohem praktičtější, poněvadž tu musí naše chovanky poněkud strádati. Přivyknou si aspoň skromnosti a nečiní velkých nároků. Nalezne-li potom svůj domov pohodlnější, tím lépe pro ni. Pak se doma cítí šťastnější a to jest právě dobře. V chladných chodbách otužuje se zdraví dívčí, skromná strava zachovává čilé ústrojí zaživací a tak mnohé strádání, jakéž našim klášterům vytýkají, dopomůže dívce snášeti s větší silou a odevzdaností tak mnohé svízele vezdejšího života. Co výchově klášterní a všem uzavřeným ústavům vytýkati lze, pozná každý ze slov, jež z předu jsem řekla: „že totiž výchova v rodině jest nejpřirozenější a nejlepší. Vytýkati dnes ještě učitelům a učitelkám řeholním nějakou nevhodnost, jest laciný prostředek, štváti lid neuvědomělý. Každý intelligent ví, že učitelé tito, s jinými na veřejných ústavech působícími musí míti stejnou kvalifikaci.

Když tedy rodiče dobře promyšleným postupem dali dceru buď vystudovati nebo jiným způsobem pro nějaké povolání vycvičiti, může dívka své povolání v životě nastoupiti. Poněvadž se to mnohdy stává u věku dosti mladém, nelze mladou dívku se zřetele spouštěti. Matka by měla již doma na to pamatovati, aby dceru na cestu životem dokonale vyzbrojila praktickým věděním o podstatě dívčího zdraví a počestnosti, aby ji chránila předčasných, bezúčelných známostí, aby jí dávala návod k dobré, poučné a bezvadně zábavně četbě a varovala špatných společností, což se může po něčem státi doma od matky, nebo mimo dům od jiné rozumné a důvěry hodné osoby.

Řádná dívka snaží se také, nemá-li vlastní matky, ani sestry, ani jiné sobě spřátelené osoby, dáti se v ochranu řádné rodiny, nebo tím lépe, umí-li samostatně vystupovati v životě tak moudře a rozšafně, že zachová se v dobré pověsti. Naše výchova dívčí není ještě na vrcholu dokonalosti. To vidíme z toho, že se kázeň mezi mládeží ať mužskou ať ženskou nápadně uvolňuje. Čím jest to? Daleko by mne vedlo, kdybych měla vypočítávati její příčiny. Ale mnozí paedagogové udávají prostředek proti ní a to koedukaci, či společné vychovávání mládeže obojího pohlaví, ježto tento způsob jest vychování v rodině nejpodobnější. V rodině vychovávají se hoši a děvčata a nenapadá nikoho sestry od bratrů oddělovati, aniž třeba jest se nepřístojností obávati. Mnohé státy, Francie a zejména Anglie zařizovala již před lety po mnohých nezdařených pokusích na ochranu opuštěné a chudé mládeže malé domky, v nichž hoši a děvčata v menším počtu byli vychovávání pod dohledem dvou manželů, kteří představovali rodiče a tento způsob výchovy zdařil se nad očekávání. Anglie se téměř vyčerpala v různých způsobech výchovy zmíněné mládeže, až konečně tento uznán za nejlepší.

Proto myslím, že koedukace bude snad do jisté míry a do jistého věku dobrým prostředkem k vychování mládeže, kteráž v mravním ohledu značně získá.

Z toho nemnohého, co jsem tu o výchově pověděla, vidno, že třeba dívky vychovati tak, aby v případě, že se neprovdají, mohly svým zaměstnáním poctivě se živiti, a zároveň tak, aby, provdají-li se, byly ženami intelligentními a matkami rozumnými a vychovatelkami dítek vzornými. Neboť oboje dá se dobře spojití. Vědy dají theorii, práce tělesná praksi. Žena takto vycvičená nezávisí pak ani na milosti některého ženicha ani na nemilosti osudu; ona zůstává svobodná a v každém případě dobře pojištěná, tak že právem volati mohou ženy osvědčené heslo:

Osvětou k svobodě!

Ale k svobodě křesťanské.

ALOIS ADAMEC :

Kreslení na našich školách obecných.

IV. školní rok.

Ve II. a III. školním roce kreslilo se nejvíce z paměti. Od tohoto kreslení přechází se ve IV. školním roce k samostatnému pozorování a průčelnému zobrazování jednoduchých známých předmětů z obyčejného života a z přírody. Žáci vedeni jsou k uměleckému nazírání na tvary přírodní. Malují štětcem barvami vodními. Doporučuje se také cvičení s barevným papírem a nůžkami. Dívky mohou prováděti přímočarné ornamenty též jehlou a barevnými nitmi. Kreslení z paměti cvičí se souběžně dále.

1. Žáci kreslí přímo štětcem bez předkreslování tužkou tvary základní: čtvereček, elipsu, kruh, slzu, srdíčko a učí se je ornamentálně řaditi. Tak vzniká ornament geometrický. (Příklady podal Anděl v I. dílu svého díla „Moderní vyučování kreslení“.) Poučení o barvách: barvy základní.

2. Kreslí tužkou a malují štětcem barvou zelenou*) jednoduché listy. I listy některé možno kreslití přímo štětcem. Začínáme od středu listu kaňkou, která se štětcem rozvede, až má tvar listu. Učitel to ukáže mokrou houbou na suché tabuli. Tvary listové budte hojně probírány, jsou později vděčnou látkou pro ornament rostlinný.

3. Podobně jako listy kreslí žáci jiné tvary přírodní jako ředkvičku, cibuli, třešně, houby, jednoduché květy, motýle a j. tímto asi postupem:

- a) Po názoru a rozboru nakreslí žáci předmět z paměti.
- b) Učitel nakreslí sám předmět na tabuli.
- c) Zakryje svůj výkres a žáci kreslí po druhé.
- d) Učitel opravuje výkresy.
- e) Kresba na čisto.

4. Průčelné zobrazování dítěti blízkých předmětů obyčejného života, jako jsou: květináč, kávový šálek, talíř, nůž, láhev, sklenice, homole

*) Gumiguta a pařížská modř. Barvy podvojně.

cukru, klobouk, váza, konev, zámek, hračky dětské, perníkářské výrobky a j. Kreslení dlužno prováděti dle předmětů skutečných a nikoli dle vzorů učitelem předkreslených.

Kreslivo: Tužší papír většího formátu než v II. a III. šk. roce, tužka měkká i barevná, štětec, vodní barvy jen ty nejdůležitější.

Připojená předloha podává některé ukázky prací, jež na tomto stupni prováděti jest. (Příště dále).

K—.

Školská hlídka.

Moravské školství v r. 1904-5. Podle úředních výkazů bylo na Moravě 2493 škol národních a z těch 1766 českých a 716 něm., 11 utrakvistických, jež měly úhrnem 6572 tříd. Měšťanských škol bylo 94 českých, a to 50 chlapeckých, 44 dívčích; německých bylo 76, a sice 38 chlapeckých a 38 dívčích. Českých poboček při českých školách měšťanských bylo 18, při německých 45. Celkem bylo při 170 školách měšťanských 518 tříd. Učitelů bylo celkem 5760, z těch 5267 s vysvědčením způsobilosti a 493 s vysvědčením dospělosti. Učitelek bylo 1482, a z těch 1214 s vysvědčením způsobilosti a 268 s vysvědčením dospělosti. Průměrně připadá na osobu vyučující 55 dětí. Učitelů náboženství 1784, z nichž 117 ustanoveno úřady školními a 1667 církevními. Učitelek ručních prací bylo 1412.

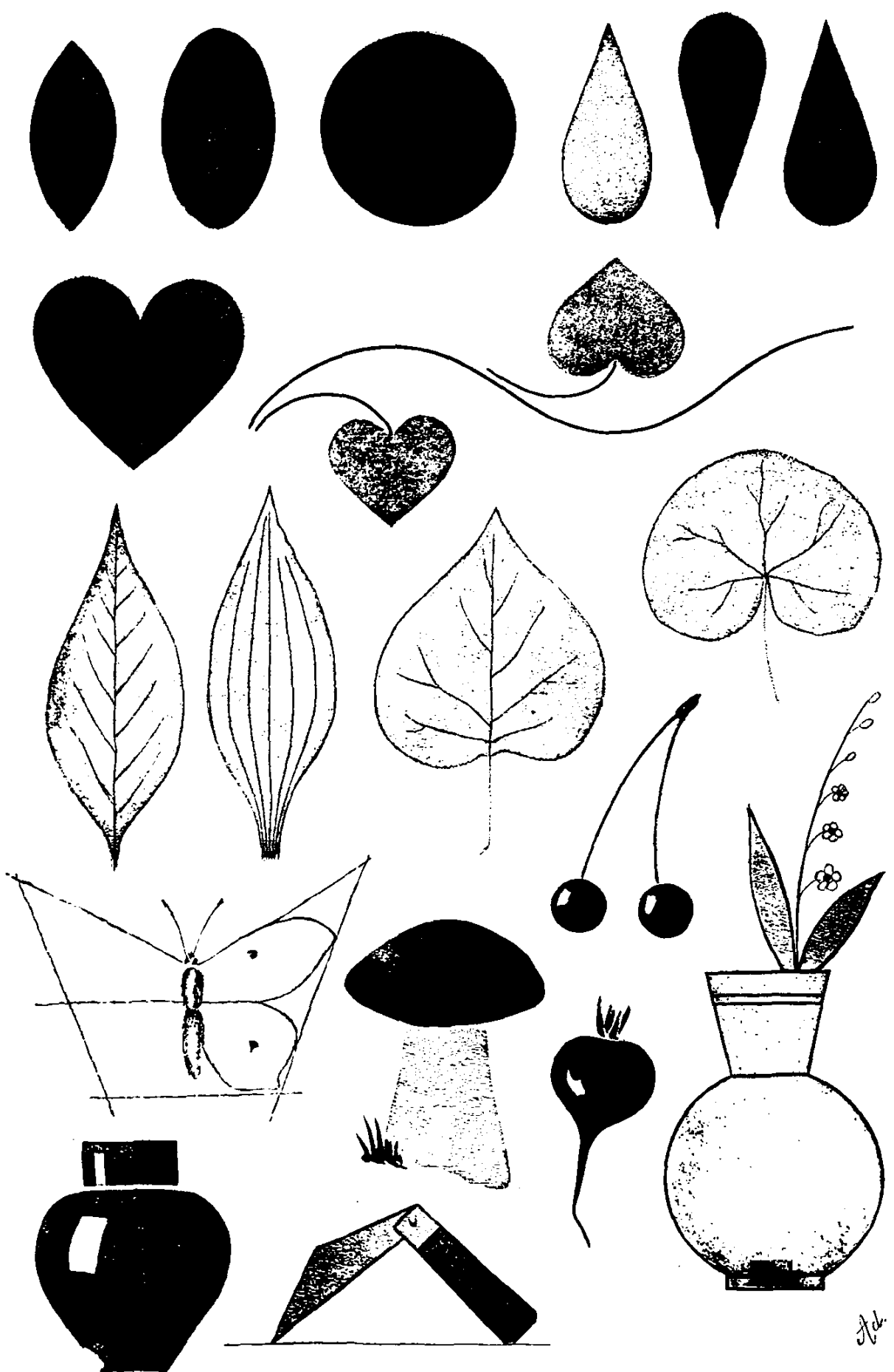
Z kursů učebných v uplynulém roce pořádaných zmínky zasluhuje III. tělocvičný kurs 11.-12. dubna prof. J. Svozilem v Prostějově pořádaný. Súčastnilo se 56 učitelů ze 17 okresů, 1 ze Slezska. Pozoruhodno je, že v kursu bylo dosti starších učitelů. Kromě novodobých her hybných v Anglii oblíbených seznámeni účastníci s novou soustavou tělocvičnou dánského poručíka Müllera a soustavou americkou č. Mingesovou.

Pro letošní prázdniny chystají se vědecké kursy u nás v Turnově od 9. do 28. srpna. Přednášetí budou ve IV. univ. kursu tom prof. Čáda, Dr. Foustka (socialní a dělnické otázky); Dr. F. Krejčí: positivismus a výchova; Dr. Heveroch: o dědičnosti a zatížení; Dr. Němec: dějiny nejdůležitějších rostlin kulturních; Dr. Novák: základy nauky o teple; Dr. Thon: Živočichové jednobuneční; Dr. Tille: Literární umění a výchovní cíle.

Německých kursů vědeckých pro učitele bude celá řada.

U nás chystá sdružení křesťansko-socialní „praktický kurs socialní“ na srpen.

Události nevšedního významu je umělecká cesta pěveckého sdružení moravských učitelů minulý měsíc do Němec vykonaná s úspěchem skvělým. Do říše sice zaslány obvyklé štvavé listy za tím účelem, aby Němci nestrpěli „české invase“. Než ku cti skutečných Němců doznati dlužno, že nedali se poštvat dělanými Němci našimi a na koncerty moravského učitelstva šli a byli více než uspokojeni. Výkony pěvecké družiny, řízené professorem Vachem, v Německu po zásluze oceněny a pochváleny. Ve Vídni, Norimberku, Lipsku, Drážďanech, Berlíně i Mnichově sklídili vavříny zasloužené a uplatnili české umění způsobem úchv

IV. školní rok.

Jubileum Matice školské pořádáno v Praze 22 dubna. Oslavováno čtvrtstoletí práce a obětí, jež kdysi nebudou k velké cti a slávě těch, jimž péče o vzdělání lidu přísluší. Matice školská je spolek čistě osvětový a má cíle šlechetné. Nikomu nic nebere, cizích dětí neodcizuje původu, nikomu neubližuje, nýbrž dle možnosti snaží se zachrániti české děti před násilnou germanisací a zvrhlou výchovou nepřírozenou. Proto zasluhuje štědré podpory všech věrných Čechů. U nás Matice nám založila české školství v městech zněmčených a ujařmených cizáctvím. Řada gymnasií, reálních, obecných škol bude jasným důkazem české obětavosti a lásky svých ku svým.

Bližící se zemské volby pochopitelný zájem budí v učitelstvu, jež právem přeje si zastoupení v zemské sněmovni. Je už nesporno, že z řad učitelských bude vzato několik kandidátů, z nichž někteří asi mandát získají. Dosud známy jsou kandidatury ředitele Muňka ve venkovské kurii Kravařské, učitele Loutockého ve všeobecné kurii skupiny Olomoucké, nadučitele Konečného ve všeobecné kurii Šumberské, učitele Mrázka ve všeobecné kurii Vyškovské. Mluví se ještě o jiných kandidátech z řad učitelských.

Lidové přednášky úspěšně organizuje liberální učitelstvo moravské na venkově a šíří s nemalým zdarem svůj tisk. Kdy asi ujme se podobné práce učitelstvo smýšlení katolického. Je nás málo, řekne se. I těch málo pracovníků nadšených může vykonat mnoho, až nalezne pochopení a podpory — u svých.

V Německu má organizace katolického učitelstva přes 15.000 členů. Kdy u nás bude slučovat alespoň 1.500 upřímných, pevných katolických vychovatelů? U nás podle všeho dosud se žije v lahodném bludu, že nehrozí nebezpečí a netřeba než udržovat „dobrou shodu“ s těmi, kteří doma jsou zcela „hodní“, byť i venku trochu si v organizaci zabouřili proti klerikalismu.

Ba skoro zdá se, jakoby leckde si přáli, aby v učitelstvu organizace katolického směru nezískala příliš mnoho stoupenců a nestala se činitelem, s nímž počítati dlužno. O té přízni farské, o níž stále blouzní v táboře liberálním, naši přátelé moc radostných vzpomínek nemají. V tom se výborně vyznají „páni bratří v povolání“ z tábora organizovaných, z nichž mnozí ve vyhledávání „přízně farské“ jsou umělci prvního řádu. Však i o tomto boláku časem si pohovoříme důkladněji.

Pokrokové pedagogium dívčí bude v Přerově. Zatím se o něm jenom mluví. Snad dojde i k činům, a pak, až uvidíme ovoce, posoudíme strom i sadaře.

Volby zástupců učitelstva do okresu školních rad tentokrát úplně v moci má organizované učitelstvo, jež diktuje kdo má a musí býti volen a klade kandidátům své podmínky. Učitelstvo smýšlení neliberálního na Moravě v okresních školních radách nebude vůbec zastoupeno. Také dozor nad školami vykonávat budou školdozorci téhož smýšlení, neboť z řad našich tuším nevzat ani jeden.

Kam dospěje me ukazuje velmi názorně historie učitelského spolku „Palacký“ ve Valašské Meziříčí. Přes to, že okázale se hlásí k směru svobodomyšlnému a chtěl býti členem organizace, nebyl přijat proto, že se vyzul s poručnictví a nechtěl slepě se podrobit terrorismu.

V Čechách jsou ostatně již dále. Tam „Český Učitel“ (str. 434.) zcela vážně žádá vyluku všech řídících, kteří naléhají na učitele, aby náležitě dozírali na děti při náboženských výkonech katolických, jichž děti mají se účastniti pod dozorem učitelů.

Ale přes to mívají u nás i liberálové velice zpátečnické záchvaty. Tak nedávno ve Školní hlídce „Národních Listů“ zpravodaj-učitel důrazně žádal, aby na venkově a v osadách méně lidnatých zase bylo zavedeno vyučování společné pro oboje pohlaví, jak to bývalo ve „staré“ škole. Zase doklad, že není všechno špatné, co je „staré“, jako nelze všechno mít za nejlepší, co má ráz novosti.

Proud doby uplatnil se i v řadách učitelek mateřských škol. Dne 10. května konána v Brně ustavující hromada jednoty učitelek mateřských škol, čímž v učitelských organizacích přibyl opět nový článek.

Jinak však dosud ve školství jeví se u nás mezery více než povážlivé. Na Moravě dosud není ani jediné školy pro slabomyslné, ani jediné útulny pro epileptiky, ba ani o hluchoněmé postaráno není měrou náležitou. V říši je 30.000 hluchoněmých a počet bude ještě vzrůstat následkem alkoholismu, kterýž hrozně se šíří. Z těch ubožáků v 26 ústavech se vzdělává 2000 dětí hluchoněmých, ačkoliv školou povinných dětí hluchoněmých je 6000, tak že je třeba ještě 24 ústavů, aby všem se dostalo přiměřeného vzdělání a nevyrostali z nich nebezpeční zpustlíci veřejnou bezpečnost ohrožující. Kde však vzít peníze na takové ústavy? Kde vzít? U nás vykouří se tabáku na hlavu 3·02 kg. a propije se několik milionů korun. Kdyby peníze za tabák a líhoviny, jimiž se otravují hloupí i učené, staří i mladí, věnovali na ústavy, výchovné útulny a ochrannovny, opatřili bychom všechny ubožáky, aniž by se daně zvýšily a vydání stouplo.

Mezinárodní Federace učitelstva škol obecných. Mezinárodní úřadovna učitelských federací (Bureau international de Fédérations d'Instituteurs) vybízí dle „Času“ zemské spolky učitelské i federace, aby jmenováním definitivních delegátů připojily se k všeobecné Federaci. V zatímním mezinárodním výboru federacím jsou zastoupeny tyto státy: Německo, Anglie, Rakousko, Belgie, Bulharsko, Chile, Španěly, Francie, Hollandsko, Luxemburg, Norsko, Švýcarsko. Prvá schůze mezinárodního výboru federací německých učitelů. Na programu jest vypracování stanov, volba předsednictva a místa výboru federace, rozpočet na rok 1906 a 1907, uskutečnění některých snesení lutyšského kongresu, určení místa, dne a stanov budoucího mezinárodního kongresu. České učitelstvo bude ve výboru Federace zastupovati již zvolený delegát učitel p. J. F. K h u n, překladatel z několika evropských jazyků. Zatímním sekretářem Federace je učitel P. C n u d d e ze Syngen (Belgie). Publikace Federace tisknou se pěti řečmi (včetně Esperanto). Rozumí se, že se jedná o Federaci učitelstva liberálního. O Federaci učitelstva na pozitivním křesťanství výchovu dětí budujících zatím ještě není ani potuchy. Snad časem i k tomu dojde. Zatím by se měla sdružit alespoň organizace křesťanského učitelstva národů slovanských v říši naší a pak navázat styky s organizacemi jiných národů.

Reformu maturit provedli Maďaři. Zrušili maturitní zkoušku z němčiny, řečtiny a na reálních školách z řeči francouzské. U nás dávno se o tom jedná, ale dosud starý zvyk se více uplatňuje, než novodobé požadavky i když jsou více než oprávněné.

Dívčí lycea se v zemích českých ujímají. Tak opět zřízeno v Chrudimi dívčí lyceum, jímž má se dívkám umožnit vyšší studium.

České učitelstvo naléhavě se domáhá decentralisace správy školské v ten smysl, aby příště obecné a měšťanské školy neměly společné správy.

Na universitních kursech ženevských, jež získaly si dobrého jména, bude letos český odbor. Minule bylo tam 16 Čechů, kteří byli v sekci německé, a jen 2 z nich v sekci ruské.

Příznakem kultury německé velice pozoruhodným je zákaz brněnské školní rady, jimž českým dětem byla znemožněna účast na přednášce slavného cestovatele St. Vráze. Na německých štvanicích à la Volkstag mládež smí se účastnit.

Ve Vídni založen spolek pro studium vývoje dítěte. Opět kus účelné práce se tím vykoná. U nás pro věci podobné smyslu není: my máme na starosti programy, světové názory a jiné hračky pro velké děti: Na vážnou práci nezbyvá času. Kolik asi českých učitelů se podobnými otázkami zabývá?

Bulhaři propagují myšlenku, aby se pořádal sjezd všech redaktorů slovanských listů učitelských buď v Zábřehu anebo v Bělehradě. Myšlenka dobrá: jen aby místo slovanského na konec se nevyklubal německý sjezd. Kolik redaktorů ovládá kromě materštiny některý jazyk slovanský? Snad by se lépe osvědčilo, kdyby naše listy uveřejňovaly výňatky z listů slovanských v původním jazyku a příslušnými vysvětlivkami českými.

Nový zemský zákon moravský ohrožoval germanisaci českých dětí v německých školách. Němci si však snadno z nesnázi pomohli. Místo ve škole obecné zgermanisují české děti ve školkách a útulnách a bude to ještě lacinější a účinnější. A z našich znalců školství, jakými jsou páni Dr. Perka, Hulka atd. nikdo neměl tušení, jak lehce Němci ošálí důvěřivé Moravánky a germanisaci, bez níž by vymřeli, ještě lépe budou provádět než dosud, ovšem dotud, pokud školská správa státní nezamezí toto zlovolné obcházení zákona.

František Bartoš.

Ušlechtilý muž, obětavý vlastenec, vychovatel výtečný, nejslavnější folklorista moravský zemřel

12. června t. r. ve svém rodišti Mlatcově u Zlína.

Hlavní význam Bartošův spočívá v jeho neúmorné snaze po ryzosti jazyka českého, o čemž svědčí jeho „Skladba jazyka českého“, „Nová rukověť správné češtiny“, „Dialektologie moravská“, „Slovník Dialektologický“. Z lidových jeho studií vyšel spis „Lid a národ“, „Naše děti“, „Domácí čítanka“ a j.

Věčná mu paměť!

Zpráva o druhém vědeckém kursu vychovatelském, pořádaném o Svatodušních svátcích dne 4. a 5. června 1906 Katolickým spolkem českého učitelstva na Moravě v Olomouci, v aule c. k. theol. fakulty pro učitele a učitelky světské i duchovní.

Kurs zahájil o půl 9. hod. předseda Katolického spolku českého učitelstva na Moravě J. M. Kadlčák křesťanským pozdravem za přítomnosti 62ti osob učitelských, z nichž bylo 20 učitelů, 25 učitelek a 17 profesorů; mimo ty přítomno asi 100 kněží a bohoslovců, úhrnem přes 200 účastníků, mezi nimiž několik dam z intelligence. Pozdraviv přítomné vítá vzácné hosty, zvláště veledůstojného pana děkana a profesora c. k. theol. fakulty Dr. Jos. Kachníka, jehož přičiněním kurs uskutečněn, dále p. inspektora a ředitele Polívku, Dr. Hrubana, zástupce něm. katol. spolku učitelského Leopolda Schwammela.

Uděluje slovo vldp. Dr. Jos. Kachníkovi, aby promluvil o „Aestetické výchově“.

Pan řečník rozdělil si přednášku ve 3 díly. Nejdříve promluvil o aesthetickém nazírání dítek, pak o aesthetickém nazírání moderním a konečně o aesthetickém nazírání křesťanském. Vše doložil četnými příklady, poukazoval na četné stoupence těchto názorů, odvolával se na příslušné články v různých časopisech uveřejněné.

O „Místních dějinách a lidovědě ve škole“ promluvil p. c. k. školní rada Vinc. Prasek. Pan c. k. školní rada ve své důkladně propracované přednášce vybízí učitelstvo, aby vyučování dějepisné počínalo dějinami rodné obce. Dokládá příklady, že místních dějin možno použiti k výkladu různých jmen, dále že napomáhají k zapamatování letopočtů a j. Uvádí, kterak možno spojití místní dějiny s dějinami vlasti i jiných národů. Nabádá, aby učitelstvo pilně všímalo si různých památek dosud v mnohých obcích se nalézajících jako jsou: kamenné mlaty, popelnice, obecní truhlice, pergameny, práva a j.

Dopolední schůze prvního dne ukončena ve 12 hodin. Odpoledne v ustanovenou hodinu zahajuje předseda druhou schůzi vědeckého kursu vychovatelského a prosí, aby p. řečník své pojednání přednesl.

C. k. prof. theol. fakulty Dr. Al. Musil: „Po stopách událostí Starého Zákona.“

P. přednášející poukázal na prameny, odkudž vědomosti v událostech Starého Zákona čerpati možno. Jsou to: Knihy Starého Zákona a spisy od Starého Zákona odlišné, podání a pak osobní názor místní. Ukázav na připravené mapě místo, kde nalézal se ráj, provedl v duchu posluchačstvo všemi těmi místy, o nichž nám Starý Zákon vypravuje, vysvětliv a odůvodniv všechno vědecky.

Druhou přednášku o „Dívčí výchově po stránce praktické“ přednesla odborná učitelka Marie Hoffmannová z Kojetína. Krátce promluvila o výchově vůbec a dokázala, proč výchově dívek náleží první místo. Dívka má býti vychována nejen pro práce domácí, ale i tak, aby sama jednou stala se řádnou vychovatelkou. Má býti vychována jak pro život rodinný, tak i veřejný. Poukazuje na různé nectnosti, které výchovou odstraniti se musí, uvádí ctnosti, které si osvojiti mají. Udává prostředky, kterých třeba tu použiti. Mluví nejen o výchově v rodině, ale i ve škole. Všímá si různých vychovávacích vzdělávacích ústavů, světských i klášterních a jejich dobrých i stinných stránek. Uvádí, kterému povolání mohou se dívky věnovati a ve kterých školách se k tomu připraviti. Upozorňuje hlavně na školy odborné, průmyslové a večerní kursy.

Druhého dne o 8 hod. ranní zahájil předseda schůzi a požádal vdp. profesora c. k. theologické fakulty Dr. Ed. Dominika z Olomouce, aby promluvil o „Parabolách Krista Pána na školách středních.“ P. řečník nejdříve objasnil pojem a účel paraboly, uvedl jak Ježíš Kristus paraboly vykládal a doložil četnými příklady. Na to ukázal, kdy a jak možno užívati parabol na školách středních, což opět příklady objasnil. Druhou přednášku: „Něco z psychologie dětství a pohádka ve škole národní“ přednesl p. c. k. cvičený učitel Herm. Schneider z Olomouce.

Řečník podotýká, že nedovede si představití vyučování bez vychování. Aby učitel mohl dítky vychovávatí, třeba znáti mu psychologii, zvláště psychologii dětství. Dokazuje, že Jezuité byli první, kteří se při vyučování o psychologii opírali. U dítěte do 3. roku jeví se jen činnost smyslů — dítě je nestálé, světlivé a není schopno duševní práce. Od 3.—6. roku nabývá nejen názorů, ale i představ, probouzí se svědomí. Po 6. roku nabývá nadvlády obrazotvornost, probouzí se důvěra, láska, ale i sobeckost. — Rodina klade základ k vybudování charakteru, škola má na základě tom stavěti dále. Ale ještě jiný cíl má škola, budití totiž mnohostranný zájem. Pak přechází řečník k druhé části své přednášky a ukazuje, kterak působí pohádka na děti. Dokládá, že každá pohádka nehodí se do školy, že potřeba náležitého a obezřelého výběru. Navádí dále, aby učitel maje vždy cíl na zřeteli, snažil se také žáka dokonale poznati, látku přiměřeně volil a vhodně ji podal. Škola má učiti ne mučiti.

Odpolední schůze zahájena předsedou o 2. hod.

C. k. professor Dr. Methoděj Kubíček z Přerova promluvil o „Církevních dějinách ve škole“.

Poukazuje na učebnou osnovu středních škol dovozuje, že vyučování církevním dějinám ve třídě nejvyšší má mnohé dobré stránky. „Jak soudí o náboženství přírodopytci a mathematikové“: p. c. k. školní rada Dr. Fr. Nábělek z Kroměříže. Řečník po kratičkém úvodě rozvádí, v čem záleží názor materialistů o přírodě a o světě, zmiňuje se o nejdůležitějších z nich a uvádí jejich soud, pokud se týká náboženství. Bůh jakožto tvůrce a ředitel ve světě nemá místa. Vira má ukázati, že náboženství každé, pokud zakládá se na víře má moc, jež by se měla k světu jako mistr k dílu, jest bludem a klamem. — V další řeči probírá názory učenců, kteří vědu nynější založili a vypěstili a to ve všech oborech: ve fyziologii, zvířectvu, rostlinstvu, v nerostopisu, geologii, lučbě; ve fysice zvláště zdržuje se při nauce o podstatě tepla, světla, elektriny, poukazuje na zakladatele a pěstitele věd přírodních a astronomie. Největší učenci proslavení v těchto oborech uznávají Boha stvořitele, sice svět uspořádaný dle zákonů, účelně a krásně nedal by se nikterak pochopiti. Na to řečník zabývá se s matematiky, zástupci vědy nejpřesnější; i zde shledává, že právě zakladatelé této vědy a zejména vyšší matematiky přiznávají se k víře v Boha a v božství Kristovo. — Však spoléhajíce se na takové muže v úsudku o náboženství, uznávali bychom jen autoritu; dlužno i tázati se rozumu. Přednášející ukazuje na důsledky plynoucí z názoru materialistů na svět. Jestli výsledek v počtech odporuje skutečnosti, buď nebyl správným základ, na němž budováno, nebo nebyl správný postup myšlení. Příkladem ukazuje, že soud materialistů o náboženství není logicky správným; uvádí pak příčiny, proč dle rozumu dlužno věřiti v bytost rozumovou, jakožto původce všeho, co jest a co se děje. Ku konci shrnuje obsah své řeči a uzavírá vyzváním k hájení dobrého přesvědčení. Za příklad staví bohatýra Jasona z řeckého bájesloví, vysvětliv smysl skrytý v té báji.

Po každé přednášce rozpředla se čilá debata, které horlivě účastnili se nejen učitelé světští a duchovní, ale i učitelky. Kurs svojí přítomností poctili také J. Exc. nejdůstojnější kníže-arcibiskup Dr. Fr. S. Bauer, J. M. nejdř. biskup Dr. K. Wisnar, vldpp. kanovníci Dr. Ehrmann, Mlčoch, Pospíšil a Tesař.

Doslovem a díkem všem, kdož o zdar kursu se přičinili, předseda J. M. Kadlčák ukončil druhý vědecký kurs vychovatelský s přáním, aby podobné kursy rok po roce se konaly a hojného užitku přinesly škole i učitelstvu.

V Olomouci, dne 6. června 1906.

Marie Šebíková,

zapisovatelka.

J. M. Kadlčák,

předseda.

Duchovní cvičení pro učitelky konati se budou jako minulá léta v Brně a v Přerově.

Duchovní cvičení započnou v Brně dne 10. srpna o 1/26 hod. odpoledne, v Přerově 21. srpna t. r.

Přihlášky pro Brno přijímá ctih. sestra představená kláštera sv. Karla Boromejského v Brně, Údolní ulice; pro Přerov ctih. sestra představená „Školních sester“ v Přerově.

Žádoucnó, aby každá účastnice v čas, nejdéle však do 15. srpna t. r. se přihlásila. Poplatek za ubytování a stravování v Brně i v Přerově obnáší 6 K. Po ukončení duchovních cvičení v Přerově, t. j. 25. srpna t. r., konati se bude schůze družiny.

Moc a vliv náboženského ideálu v učitelstvu. Vláda francouzská svolala r. 1902 veliký poradní sbor anketu, aby odpověděl na otázku: v jakém stavu jest vyšší francouzské školství a návrhy podal jak by se mohlo zdokonaliti. Odpovědi a výsledky prací tohoto sboru jsou uveřejněny v šesti velikých svazcích.

Dr. Gustav Le Bon použil těchto výsledků v díle svém: „Psychologie vyučování. Le Bon platí za prvního učence moderní Francie. Nestojí na základě křesťanském, nepřiznává se vůbec k nižádnému náboženství. Tim mohutněji působí a do očí bije úsudek, který podává v tomto svém díle, srovnáv způsob, kterým vyučují společnosti duchovní se způsobem vyučování sborů učitelských čiře světských. Le Bon prohlašuje, že ve Francii školy řízené osobami řeholními lepšími se osvědčily než ústavy státní.

Le Bon dokládá tento svůj úsudek a líčí, kterak poradní onen sbor shledal, že školy a vyučovací ústavy, řízené osobami řeholními, obzvláště ty, které řídí školní bratři, jsou na mnohem vyšší úrovni a mají příznivější a četnější výsledky svého způsobu vyučování než školy a ústavy světské. Školní bratři, kteří s počátku vyučovali jenom na školách obecných, vynikli brzy i na školách vyšších a učinění jsou velice zdárnými soupeři škol státních.

Žáci jejich konali zkoušky na ústavech státních se skvělými výsledky. Mimo to „bratři“ poznávše praktickým rozumem svým potřebnost vyučování hospodářského i nižšího i vyššího snažili se, aby této potřebě vyhověli způsobem nejúčelnějším a nejprospěšnějším. Le Bon prohlašuje obchodní a průmyslové školy jejich za nejlepší, poukazuje na jejich výnosnost a dokládá, kterak ústavy státní v té věci svými daněmi jsou poplatnictvu břemenem. O příčinách všech těchto předností duchovních ústavů vyučovacích

poradní sbor (anketa) mlčí. Le Bon dí: „proto že jsou příliš patrný“. Vyplyvají z mravních vlastností učitelstva. Všichni tito učitelé mají společný ideál a ducha pro věc obětavého a jí oddaného který jest výronem tohoto společného jich ideálu. Ovšem Le Bon nevěří v tento jejich ideál, má za to, že ho nelze pochopiti se stanoviska vědeckého, ale tvrdí, že vliv jeho na člověka proto nikterak není menší a že vliv ideálu na řeholníky učitele, jež udržuje v nadšení, je nesmírný.

Francouzský tento učenec charakterisuje školní bratry takto: „Bratři jsou stejně jako učitelé státní původu nepatrného, ale všeobecné chování jejich je mnohem lepší a proto i lepší chování žáků jejich. Nemůžeme popřít, že žáci jejich alespoň zevnějškem svým jsou mnohem lépe vychováni, než žactvo lyceí státních.

Rodiče rozpoznávají velmi dobře tento rozdíl a i nevěrci posílají vždy více a více děti své do škol klášterních. Ježto nižádných prostředků nenalézám, — píše tento odborný učenec bez víry, — jimiž bych naše učitele státní vystrojil těmito nepopíratelnými přednostmi, které učitelé duchovní váží ze svého náboženského přesvědčení, nevím jak je možná, abychom rozšíření těchto zabránili.

A vzpomínaje brzké jejich záhuby, kterou již tenkrát vládla francouzská duchovním ústavům učitelským připravovala, dokládá: „Zničíme-li je, zničíme také všelikou soutěž škol státních a proto také jediný důvod, který dosud bránil, aby školstvo státní ještě nížeji nepokleslo, kam až nyní pokleslo.“

Dosvědčuje tedy nevěrecký tento učenec, že lidé, již jsou proniknuti křesťanským přesvědčením a křesťanskou láskou k Bohu a k bližnímu mravně vynikají nad ty, již méně vznešenými důvody se řídí. V tom tkví moc náboženského ideálu, křesťanské nábožnosti, která, jak apoštol dí, ku všemu je užitečna.

Svaz učitelstva škol obecných, měšťanských, středních i vysokých utvořil se právě na Moravě. Předsedou jest professor české techniky brněnské Dr. V. Novák. První prací tohoto slibného spolku bylo podání memoranda k zemskému výboru, aby při volbě 5 členů české sekce přihlížel v první řadě k moravskému učitelstvu všech kategorií.

XV. hudební kurs feriální pro učitele zahájen bude v hudební škole Arnošta J. Černého na Kr. Vinohradech, v Krameriově ul. č. n. 4, dnem 2. srpna t. r. Přednášet se bude nauka o harmonií, o modulaci, harmonisaci písní, nauka o zpěvu; pro pokročilejší kontrapunkt, nauka o tvarech hud. dějiny hudby atd. Přihlášky přijímají se stále až do 15. července. Bližší obsaženo jest v programu, který na žádost s příloženou 10 h. známkou se zašle.

Cizozemské unversitní kursy o prázdninách 1906. V Jeně od 6. do 18. srpna. Bližší k doptání se u paní Dr. Schnettger, Gartenstrasse 2.

V Greifswaldě od 9. do 28. července. Poptávky se adresují: Ferienkurs, Greifswald.

V Heidelberce pořádají unversitní kursy spolek bad. učitelů a spolek badenských učitelek, a to od 6. do 19. srpna. Bližší poptávka u sl. Weber, Hirschstrasse 7.

V Marburku od 8. do 26. července. Poptávku adresovati na A. C. Cocker, Villa Cranston.

Ve Würzburgu do konce července. Poptávka u Dra. Friedr. Schmidta, Theresienstrasse 19.

V Zürichu od 23. července do 4. srpna. Zprávu podá Kanzlei der Erziehungsdirektion.

V Bílovci (v rak. Slezsku) pořádá univ. kursy víd. universita od 6. do 25. srpna. Zprávy lze obdržeti u sekretariátu lidových univ. přednášek ve Vídni, Franzensring 3.

V Lausannu od 19. července do 29. srpna. Poptávka u profesora Bonnard, Avenue Davel 7.

V Ženevě od 17. července do 30. srpna. Poptávka u Bernard Bruvier, l'administrateur, des Cours des Vacances.

V Lipsku kursy pro učitele škol pokračovacích od 10. června do 20. července. Poptávka u Dra. Pache Leipzig-Lindenau.

V Lipsku kursy v semináři „Deutschen Vereins für Knabenhandarbeit“ od 3. července (do 6. srpna se návstěv. přijímají poč. každého týdne) do poč. září. Poptávka na Dir. Dr. Pabst, Scharnhorststr. 19.

V Dijonu od 1. července do 30. srpna. Poptávka u M. Ch. Lambert, rue Berbisey 10.

V Lille po celý srpen.

V Londýně od 16. července do 16. srpna. Poptávka u Director of the Holiday Course, University of London, South Kensington London.

V Lüttichu od 16. července do 4. srpna a od 6. srpna do 1. září. Poptávka u Dra. Brasinne, rue Wazon 78, Liége.

V Kasselu od 23. července do 4. srpna (Moderní paedagogika na zákl. ideí Fröblových). Poptávka u sl. Mecke, Parkstr. 22.

Společná výprava. O prázdninách 1906 uspořádá Jaroslav Karásek, c. k. učitel tělocviku v Brně, 24denní společnou výpravu do Německa, Dánska, Švédska a Norvéžska. Vyjede se 16. července z Prahy do Berlína, Hamburku, Frederikshawnu, odkudž parníkem přímo do Stavangeru v Norvéžsku. Odtud částečně parníkem, částečně norvéžskou poštou dorazí se neobyčejně zajímavou krajinou, kolem věčných ledovců, vodopádů atd. do Odda, na konci proslulého fjordu Hardangeru, kde jest nejužší a scenerie hor nejdívočejší. Odtud po fjordu přes Eide do Vossu a proslulou drahou do Bergen, vynikající překrásnou polohou. Z Bergenu do Molde, „norvéžské zahrady“ a výlet do světoznámého Romsdal, údolí řeky Raumy. Z Molde do starého korunovačního města norvéžského, Tronhjemu, nedaleko polárního kruhu. Odtud dráhou do Christianie, dále do Stockholmu („severních Benátek“) a přes Malmö do krásné Kodaně. Návrat přes Rujanu se světoznámými křídovými břehy do Berlína.

Náklad na celou cestu, celkem 6000 km., činí 570 K, v čemž zahrnuto jest jízdné na dráze III. tř., na lodích I. tř., ubytování a strava po celé cestě ve velmi slušných hotelích.

K cestě vydán zvláštní podrobný spisek, jenž zasílá se za obnos 60 haléřů.

Příhlášky se zálohou 50 K přijímají se do konce června.

Další zprávy a literatura příště